

Bijstandsgerechtigden, krijgen ze waardering of hebben ze te maken met stigmatisering?

Floor Holtkamp [5637961]

Universiteit Utrecht | Master Communicatie, Beleid en Management

Bijstandsgerechtigden, krijgen ze waardering of hebben ze te maken met stigmatisering?

Een kwalitatieve inductieve frame-analyse naar de beeldvorming over bijstandsgerechtigden in de Nederlandse dagbladen De Telegraaf en het NRC Handelsblad in de periode januari 2019 tot en met januari 2020.

Floor Holtkamp

f.r.holtkamp@students.uu.nl

Utrecht, 18 juni 2020

Masterthesis Communicatie, Beleid en Management 2019-2020

Departement Bestuurs- en Organiseringswetenschap

Universiteit Utrecht

Begeleidend docent: Dr. Inge Claringbould, Universiteit Utrecht

Tweede lezer: Ir. Peter Linde, Universiteit Utrecht

Universiteit Utrecht

Voorwoord

Voor u ligt mijn masterthesis ter afronding van de master Communicatie, beleid en management aan de Universiteit Utrecht. Tijdens het schrijven van mijn onderzoeksopzet afgelopen februari kon ik mij niet bedenken dat deze masterthesis een geheel ander verloop zou hebben. En dan heb ik het niet eens over het feit dat mijn onderzoeksplan is veranderd, Voornamelijk het proces wat ik heb doorlopen had ik mij compleet anders voorgesteld. Mijn voornemen was om regelmatig onder het genot van een kop koffie met medestudenten te sparren over onze onderzoeken, bij de USB0 dan wel bij café de Poort. Maar door het coronavirus Covid-19 liep alles anders dan verwacht, niet per definitie in negatieve zin.

Natuurlijk is het fijn om face-to-face met medestudenten te kunnen sparren en feedback te krijgen van je scriptiebegeleider. En ik heb de vrijdagmiddagborrel op het terras aan de Oude Gracht na een week hard strijden ook zeker wel gemist. Maar doordat we vanwege het coronavirus veelal thuis moesten blijven en het schrijven van de masterthesis hierdoor een toch wel eenzaam proces was, heeft het ook geleid tot nieuwe inzichten. Daar waar ik eerder om advies van anderen zou vragen, kwam het nu voornamelijk op mijzelf neer. Ik ben van mening dat ik zeker gegroeid ben in dit hele proces, doordat je echt op jezelf aangewezen bent. Het schrijven van deze masterthesis was een zeer leerzaam en verrijkend proces.

Bij deze uitspraak wil ik gelijk een kanttekening maken, omdat ik in geen enkel opzicht mijn scriptiebegeleider Inge Claringbould te niet wil doen. Vanaf moment één heeft zij mij in alle opzichten voortgeholpen. Ik wil Inge dan ook ontzettend bedanken voor haar geduld, hulp, professionaliteit en kritische blik. Door ons wekelijkse belmoment liet zij mij inzien waar ik stond en hoe ik weer verder kon gaan. Tot slot wil ik mijn naasten bedanken voor hun interesse in mijn onderzoek en hun steun op de momenten wanneer ik het nodig had.

Voor nu wens ik u veel leesplezier.

Met vriendelijke groet,

Floor Holtkamp

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inhoudsopgave	3
Samenvatting	4
1. Inleiding	5
1.1 Introductie	5
1.2 Probleemstelling	6
1.3 Relevantie.....	8
1.4 Leeswijzer	8
2. Frame-analyse	9
2.1 Framing	9
2.2 Framing devices en reasoning devices.....	10
2.3 Frame-analyse als onderzoeksstrategie	10
3. Beeldvorming in de media	12
3.1 Beeldvorming	12
3.2 Massamedia.....	14
3.3 Agendasetting, priming en framing	15
3.4 Invloed van media framing op beeldvorming.....	16
4. Bijstand en bijstandsgerechtigden	17
4.1 De bijstand	17
4.2 De bijstandsgerechtigden	18
4.3 Beeldvorming over bijstandsgerechtigden	19
4.4 Invloed op bijstandsgerechtigden	21
5. Methodologie	22
5.1 Onderzoeksmethode	22
5.2 Corpus	23
5.3 Data-analyse.....	24
5.4 Betrouwbaarheid en validiteit	26
5.5 Positionering onderzoeker	27
6. Resultaten	27
6.1 Typering van bijstandsgerechtigden.....	28
6.2 De context rondom bijstandsgerechtigden	31
6.3 Frames	39
7. Analyse	42
7.1 'Bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame.....	42
7.2 'Bijstandsgerechtigden zijn slachtoffers'-frame	43
8. Conclusie	44
9. Discussie	49
Literatuurlijst	51
Bijlagen	58

Samenvatting

Bijstandsgerechtigden zijn een belangrijke groep binnen de Nederlandse samenleving, omdat anno 2020 nog ruim 400.00 mensen leven van een bijstandsuitkering. Veel bijstandsgerechtigden zijn werkloos en hebben een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Enerzijds komt dit omdat zij bijvoorbeeld vanwege een arbeidsbeperking niet in staat zijn om te werken. Anderzijds kunnen vooroordelen en negatieve stereotypen oorzaken zijn dat bijstandsgerechtigden geen baan kunnen vinden. Uit eerdere onderzoeken is gebleken dat bijstandsgerechtigden vooroordelen ervaren en last hebben van negatieve stereotypen. De media hebben veel invloed op deze stereotypen. Enerzijds kunnen media ervoor zorgen dat stereotypen ontstaan en anderzijds versterken of verzwakken de media bestaande stereotypen door middel van framing.

In deze masterthesis wordt er onderzoek gedaan naar de beeldvorming over bijstandsgerechtigden in de twee Nederlandse dagbladen De Telegraaf en NRC Handelsblad. Dagbladen bereiken een groot publiek en De Telegraaf en NRC Handelsblad behoren tot de vier grootste Nederlandse dagbladen. Berichten over bijstandsgerechtigden bereiken hierdoor een groot deel van de Nederlandse lezers, waaronder werkgevers. De beeldvorming in deze twee dagbladen is onderzocht door middel van een kwalitatieve inductieve frame-analyse. Hierbij is enerzijds gekeken naar de manier waarop bijstandsgerechtigden worden getypeerd in beide dagbladen middels woordkeuze, metaforen en stereotypen. Anderzijds is gekeken naar de context die geschetst wordt rondom bijstandsgerechtigden. Deze typeringen en contexten zijn geanalyseerd en daaruit zijn twee masterframes over bijstandsgerechtigden voortgekomen.

Enerzijds bestaat het 'bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame. In dit frame worden bijstandsgerechtigden gezien als 'profiteurs' en 'uitkeringstrekkers'. Daarbij wordt er aangegeven dat bijstandsgerechtigden een tegenprestatie zoals vrijwilligerswerk of mantelzorg moeten uitvoeren ter compensatie voor een uitkering. Het andere frame is het 'bijstandsgerechtigden zijn slachtoffers'-frame. In dit frame worden bijstandsgerechtigden beschreven als mensen die niet vrijwillig voor de bijstand hebben gekozen, maar bijvoorbeeld vanwege een arbeidsbeperking niet kunnen werken en door schulden van de bijstand moeten leven. Een tegenprestatie wordt hierbij gezien als ondersteuning vanuit de overheid waarbij bijstandsgerechtigden coaching of trainingen krijgen aangeboden waarmee ze bijvoorbeeld uit de schulden kunnen komen. Beide frames komen in beide dagbladen voor, maar het 'bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame overheerst meer in De Telegraaf en 'bijstandsgerechtigden zijn slachtoffers'-frame overheerst meer in NRC Handelsblad. De frames zijn erg bepalend voor de positie van bijstandsgerechtigden, met name op de arbeidsmarkt. Een interessante uitkomst van dit onderzoek is dat zowel het daders als het slachtoffer frame vanwege stereotypering bijdraagt aan het beeld dat een bijstandsgerechtigde een minder aantrekkelijke kracht op de arbeidsmarkt is.

1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst aandacht geschonken aan de context van het onderzoek. Vervolgens wordt er een korte uiteenzetting gegeven van het doel van het oorspronkelijke onderzoek, gevolgd door informatie over het huidige onderzoek. Daarna volgt een probleemstelling waaruit de doelstelling van het onderzoek en de hoofdvraag en deelvragen voortvloeien. De wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie bouwen voort op de probleemstelling en het hoofdstuk wordt afgesloten met een leeswijzer.

1.1 Introductie

“Honderdduizenden Nederlanders met een uitkering zijn ‘labbekakken’” is een uitspraak die Hans de Boer, voorzitter van de werkgeversorganisatie VNO-NCW, deed in de Volkskrant (“VNO-NCW-baas: ‘Bijstanders zijn labbekakken’”, 2015). Hij gebruikt dan ook liever de term ‘uitkeringstrekkers’ in plaats van bijstandsgerechtigden, een term waar hij veel kritiek op heeft gekregen. Hoewel Nederland op plek veertien van de rijkste landen ter wereld staat, zou je denken dat de gemiddelde Nederlander financieel niet veel te klagen heeft. Desondanks waren er in 2019 nog ruim 400.000 bijstandsontvangers. Dat wil zeggen dat zij moeten rondkomen van een bedrag van nog geen €1.000,- per maand, afhankelijk van de leeftijd en situatie (Verstegen, 2018; Personen met bijstand, 2020; Sociale dienst, z.d.). De groep bijstandsgerechtigden maakt hierdoor tot op de dag van vandaag nog steeds een groot onderdeel uit van onze samenleving. Doordat personen die verkeren in de bijstand als ‘bijstandsgerechtigden’ worden gezien, worden zij allemaal over één kam geschoren. Desalniettemin heersen er binnen deze groep mensen grote verschillen naar onder andere leeftijd, opleidingsniveau en etniciteit. De oorzaken waarom mensen een bijstandsuitkering aanvragen zijn erg uiteenlopend. De meest voorkomende redenen waarom mensen instromen in de bijstand zijn omdat iemand zijn of haar baan is verloren of omdat iemand werkloos is en de WW-uitkering wordt beëindigd. Maar het beëindigen van detentie of echtscheidingen kunnen ook redenen zijn waardoor iemand van een bijstandsuitkering moet leven (Dräbbling et al., 2017). Daarnaast blijkt een groot aantal mensen die in de bijstand zitten een migratie-achtergrond te hebben, voornamelijk niet-westers. Een belangrijke overeenkomst binnen deze groep is dat de meeste bijstandsgerechtigden op zoek zijn naar een baan. Veel van deze bijstandsgerechtigden hebben arbeidspotentieel, maar het is voor hen lastig om zelfstandig een baan te vinden waardoor ze een afstand tot de arbeidsmarkt ontwikkelen. Bijstandsgerechtigden worden vaak belemmerd tijdens het zoeken naar werk door verschillende factoren, zoals een arbeidshandicap waardoor iemand vanwege mentale of fysieke aandoeningen minder capabel is om werkzaamheden uit te voeren. Maar het feit dat iemand een migratieachtergrond heeft kan ook een belemmering zijn (Gemeente Utrecht, 2019; Andriessen et al., 2014). Deze belemmeringen worden veelal versterkt door vooroordelen en discriminatie die bijstandsgerechtigden ervaren op de arbeidsmarkt (Gemeente Utrecht, 2019).

Oorspronkelijk zou dit onderzoek gericht zijn op de beeldvorming van werkgevers over bijstandsgerechtigden binnen de Gemeente Utrecht en welke consequenties deze beeldvorming heeft voor de positie van bijstandsgerechtigden op de arbeidsmarkt. Vooroordelen en discriminatie ontstaan namelijk op basis van beeldvorming, waarbij een groep personen als minderwaardig wordt gezien (Andriessen et al., 2014). Voordat de ervaren vooroordelen en discriminatie kunnen worden aangepakt, is het van belang dat eerst onderzocht wordt welke beeldvorming werkgevers hebben over bijstandsgerechtigden. De beeldvorming van werkgevers is namelijk erg bepalend voor de positie van bijstandsgerechtigden op de arbeidsmarkt (Heath en Cheung, 2007). Dit oorspronkelijke onderzoek zou uitgevoerd worden in opdracht van de Werkbeweging van de Gemeente Utrecht. De Werkbeweging gaf aan dat zij niet inzichtelijk hebben welke beeldvorming werkgevers hebben over bijstandsgerechtigden en wat dit betekent voor de arbeidspositie van bijstandsgerechtigden. Helaas werd Nederland getroffen door een pandemie, het coronavirus COVID-19. Deze pandemie heeft ervoor gezorgd dat er veel maatregelen zijn getroffen, waaronder op de arbeidsmarkt en werkgevers door deze situatie niet in staat waren om deel te nemen aan dit onderzoek.

Het huidige onderzoek richt zich op beeldvorming over bijstandsgerechtigden in de massamedia, specifiek de twee Nederlandse dagbladen De Telegraaf en NRC Handelsblad. De keuze voor een onderzoek naar beeldvorming over bijstandsgerechtigden in kranten is gebaseerd op het feit dat kranten een groot bereik hebben. Uit een recent onderzoek is gebleken dat ruim zes miljoen mensen in Nederland dagelijks een krant lezen ("Ruim 6,8 miljoen mensen lezen een krant, 2020"). De berichten die de Nederlandse dagbladen verspreiden worden hierdoor door een groot deel van de Nederlandse bevolking gelezen, waaronder berichten over bijstandsgerechtigden. Aangezien media wel worden gezien als de poortwachters van dominante waarden en normen in een samenleving, mag ervan uit worden gegaan dat kranten ook een belangrijke impact hebben op de beeldvorming van werkgevers op bijstandsgerechtigden. De manier waarop kranten informatie vormgeven is bepalend voor de wijze waarop ontvangers informatie tot zich nemen. We gebruiken de informatie uit krantenberichten om een beeld van de werkelijkheid te schetsen, waardoor kranten onze beeldvorming over de werkelijkheid beïnvloeden (Boer & Brennecke, 2003). De informatie die wij tot ons nemen hebben hierdoor veel invloed op de beelden die bewust en onbewust in ons hoofd worden opgeroepen over bijstandsgerechtigden, in alle waarschijnlijkheid ook bij werkgevers. In deze masterthesis zal daarom onderzocht worden welke beeldvorming over bijstandsgerechtigden er bestaat in de Nederlandse dagbladen De Telegraaf en het NRC Handelsblad in de periode januari 2019 tot en met januari 2020.

1.2 Probleemstelling

Bijstandsgerechtigden geven zelf aan dagelijks te worden geconfronteerd met negatieve beelden, waarbij zij onder andere gezien worden als 'mensen die niet willen werken' en 'mensen die profiteren van de samenleving' (Gemeente Utrecht, 2019; Karabulut et al., 2013). Deze negatieve beeldvorming is van invloed op hun positie in de maatschappij en zorgt ervoor dat wie eenmaal in de bijstand komt,

daar niet eenvoudig uitkomt (Heath en Cheung, 2007). Daarnaast is deze beeldvorming bepalend voor de positie van bijstandsgerechtigden op de arbeidsmarkt. Bij selectieprocedures lijkt het of er minder naar iemands kwaliteiten gekeken wordt, als wel naar het feit dat hij of zij bijstandsgerechtigd is. Recentelijk zijn er verschillende onderzoeken gedaan naar bijstandsgerechtigden in verschillende contexten en op verschillende terreinen (Blokland, 2015; Bogaers et al., 2018; Osinga, 2019; Houwelingen, 2019). Maar eerder onderzoek naar beeldvorming van bijstandsgerechtigden is niet gedaan. Terwijl wel gebleken is dat beeldvorming van bijstandsgerechtigden een belangrijke rol speelt in sollicitatieprocedures (McCollum, 2012; Van der Aa en Van berekl, 2014).

Het doel van dit onderzoek is om meer inzicht te krijgen in welke beeldvorming er over bijstandsgerechtigden er in de Nederlandse dagbladen bestaat, specifiek De Telegraaf en NRC Handelsblad. Hierbij zal de focus worden gelegd op berichten over bijstandsgerechtigden die in het afgelopen jaar, tot net voor het coronavirus Covid-19, in de betreffende kranten zijn verschenen. De keuze voor deze periode zal in hoofdstuk 5 'methode' verder worden toegelicht. Voordat de beeldvorming over bijstandsgerechtigden in De Telegraaf en NRC Handelsblad kan worden onderzocht, is het van belang om middels een literatuurstudie een uiteenzetting te geven van de term 'bijstand' en kenmerken van bijstandsgerechtigden en er wordt een uiteenzetting gegeven over beeldvorming en de impact van media op beeldvorming. Naast de literatuurstudie wordt er een kwalitatieve inductieve frame-analyse uitgevoerd waarbij onderzocht wordt op welke wijze bijstandsgerechtigden worden getypeerd, hoe de context rondom bijstandsgerechtigden wordt beschreven en welke eventuele frames er in de artikelen worden geconstrueerd over bijstandsgerechtigden. De hoofdvraag en deelvragen luiden daarom als volgt:

“Welke beeldvormingen bestaan er over bijstandsgerechtigden in De Telegraaf en het NRC Handelsblad in de periode januari 2019 – januari 2020?”

Deelvragen:

1. Wat houdt 'de bijstand' in en op welke manier wordt iemand een bijstandsgerechtigde? (literatuurstudie – hoofdstuk 3)
2. Wat wordt er verstaan onder beeldvorming en wat is de invloed van media op beeldvorming? (literatuurstudie – hoofdstuk 4)
3. Hoe worden bijstandsgerechtigden getypeerd in De Telegraaf en NRC Handelsblad? (analyse geselecteerde dagbladen – hoofdstuk 6)
4. Hoe wordt de context van bijstandsgerechtigden in De Telegraaf en NRC Handelsblad geconstrueerd? (analyse geselecteerde dagbladen – hoofdstuk 6)
5. Welke frames zijn er over bijstandsgerechtigden in De Telegraaf en NRC Handelsblad? (frame-analyse – hoofdstuk 6)

1.3 Relevantie

Wetenschappelijke relevantie

Tot op heden is er relatief weinig wetenschappelijk onderzoek verricht naar de beeldvorming over bijstandsgerechtigden in de Nederlandse dagbladen. Recentelijk hebben onderzoeken plaatsgevonden in het kader van bijstandsgerechtigden zoals aangegeven in de probleemstelling, maar in deze onderzoeken lag de focus veelal op de ervaringen van bijstandsgerechtigden met het leven van een uitkering. Een groot aantal van deze onderzoeken zijn daardoor uitgevoerd vanuit het perspectief van bijstandsgerechtigden. Daarnaast kent de Nederlandse wetenschappelijke geschiedenis veel onderzoek naar beeldvorming in de media, maar meestal in combinatie met etniciteit, leeftijd of psychische of lichamelijke aandoeningen. Een onderzoek naar beeldvorming in de Nederlandse dagbladen specifiek over bijstandsgerechtigden ontbreekt nog in de Nederlandse (wetenschappelijke) literatuur. Het onderzoek naar welke beeldvorming over bijstandsgerechtigden de Nederlandse dagbladen De Telegraaf en NRC Handelsblad bestaat is daarom relevant.

Maatschappelijke relevantie

Dit onderzoek naar welke beeldvorming over bijstandsgerechtigden er bestaat in de Nederlandse dagbladen De Telegraaf en NRC Handelsblad draagt bij aan de maatschappelijke relevantie, omdat beide dagbladen een grote oplage hebben (Bakker, 2018). De beeldvorming over bijstandsgerechtigden in deze dagbladen zal daarom waarschijnlijk een representatief beeld schetsen over bijstandsgerechtigden in de Nederlandse maatschappij. Daarbij oefent de beeldvorming invloed uit op de positie van bijstandsgerechtigden op de arbeidsmarkt (Heath en Cheung, 2007). Zoals aangegeven ervaren bijstandsgerechtigden vooroordelen en discriminatie, voornamelijk tijdens hun zoektocht naar werk. Door de frames over bijstandsgerechtigden in De Telegraaf en NRC Handelsblad te achterhalen en onder de aandacht te brengen, hoop ik te kunnen bijdragen dat bijstandsgerechtigden in het vervolg beter op hun merites kunnen worden beoordeeld.

1.4 Leeswijzer

In dit onderzoeksverslag wordt allereerst in hoofdstuk 2 'Frame-analyse' informatie gegeven over de werkwijze van een frame-analyse, zodat het duidelijk is door welke bril ik als onderzoeker kijk. Vervolgens worden de cruciale concepten voor dit onderzoek uiteengezet middels een literatuurstudie. De literatuurstudie begint bij hoofdstuk 3 'Beeldvorming in de media', waarin er eerst aandacht wordt geschonken aan het begrip beeldvorming. Vervolgens wordt er informatie gegeven over massamedia en welke invloed media hebben op beeldvorming. De literatuurstudie eindigt met hoofdstuk 4 'Bijstand en bijstandsgerechtigden', waarin een uiteenzetting wordt gegeven over het concept 'bijstand' en er wordt uitgelegd wanneer iemand bijstandsgerechtigd is. De literatuurstudie wordt opgevolgd door Hoofdstuk 5 'Methodologie', waar in wordt gegaan op factoren over de onderzoeksstrategie en dataverzameling. Tevens worden hier de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek besproken. Na de methodologie volgt hoofdstuk 6 'Resultaten', waarin de bevindingen van de frame-analyse worden weergegeven. Vervolgens wordt in hoofdstuk 7 'Analyse' een koppeling

gemaakt tussen de resultaten van dit onderzoek en de bevindingen uit de literatuurstudie. Hierna volgt hoofdstuk 7 'Conclusie' waar antwoord wordt gegeven op de hoofdvraag en deelvragen. Het onderzoeksverslag eindigt met hoofdstuk 8 'Discussie' waarin wordt gereflecteerd op het verloop van het onderzoek en tot slot wordt er een aanbeveling gedaan voor vervolgonderzoek.

2. Frame-analyse

In dit hoofdstuk zal een uiteenzetting worden gegeven over de kwalitatieve onderzoekstechniek frame-analyse. Frame-analyse kan gezien worden als een theoretisch perspectief dat de sociale werkelijkheid bestudeert in termen van handelingsprocessen, omdat mensen zeer flexibel zijn en voortdurend wisselen van invalshoeken doordat zij constant informatie met elkaar uitwisselen (Arts, Hilhorst en Wester, 1985). In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een frame-analytisch perspectief, om te achterhalen op welke manier het onderwerp 'bijstandsgerechtigden' in krantenartikelen op basis van woordkeuze en context een positieve of negatieve associatie krijgen en welke frames over bijstandsgerechtigden worden gevormd in De Telegraaf en het NRC Handelsblad (Wester, 2017). Er wordt achtereenvolgend informatie gegeven over het concept 'framing', de framing- en reasoning devices en frame-analyse als onderzoeksstrategie.

2.1 Framing

Framing is een erg belangrijk concept binnen de communicatiewetenschap wanneer het gaat om nieuwsberichten. Echter is het concept niet alleen bekend binnen de communicatie discipline, de psychologie en sociologie zijn er ook mee verwant. Media gebruiken frames om impliciet bepaalde issues of onderwerpen in de media te belichten, door woorden en beelden op een bepaalde selectieve wijze te gebruiken. De media hebben hierdoor invloed op de houding en mening van de ontvangers van het nieuws. Framing kan hierbij gezien worden als een proces, waarbij de ontvangers beïnvloed worden door de media in de manier waarop zij naar media onderwerpen kijken, doordat het medium bepaalt welk nieuws en op welke wijze het nieuws gepubliceerd wordt (De boer en Brennecke, 2003). Door de woord- en beeldkeuze van het medium kan de informatie een positieve of negatieve lading krijgen. Een voor de frame-analyse belangrijke wetenschapper is Goffman. In zijn boek *Frame Analysis* stelt hij dat frames orde brengen in de ervaring van personen en dat het een leidraad is om bepaalde situaties te definiëren. Volgens Van Gorp (2007): "zijn frames hulpmiddelen, die mensen gebruiken om betekenis te verlenen aan de werkelijkheid, om situaties te definiëren, verantwoordelijkheden en oorzaken aan te duiden, oplossingen aan te geven en om eventueel een moreel oordeel te vellen." De media kiezen een bepaald frame om nieuws te publiceren, waarbij er in feite een invalshoek wordt ingenomen om een onderwerp uit te lichten (Entman, 1993; Wester, 2017). Het is echter niet zo dat ieder krantenartikel of nieuwsbericht maar één frame bevat. Een bericht kan verschillende invalshoeken hebben en daardoor kan hetzelfde bericht door verschillende personen anders worden geïnterpreteerd (Van Gorp, 2007).

2.2 Framing devices en reasoning devices

Frames bestaan volgens Van Gorp (2007) uit twee onderdelen, namelijk 'framing devices' en 'reasoning devices'. Bij framing devices wordt de focus gelegd op tekstuele kenmerken, zoals woordgebruik, metaforen, voorbeelden en beeldspraak. Bij reasoning devices wordt er gekeken naar de onderliggende structuur van frames en wordt de focus gelegd op de definitie van het probleem, de oorzaak, wie ervoor verantwoordelijk is en welke oplossingen er worden aangehaald. Framing devices en reasoning devices vormen samen een 'frame package', ofwel framebundel (Van Gorp, 2007). Naast het feit dat frames worden onderverdeeld in twee subgroepen, worden frames in de wetenschappelijke literatuur opgesplitst in 'generieke frames' en 'thema specifieke frames'. Generieke frames zijn in de meeste gevallen nieuwsframes die toegepast kunnen worden op verschillende onderwerpen doordat ze structurele aspecten bevatten. Deze frames zijn algemener van aard en kunnen hierdoor in verschillende onderwerpen voor komen. Thema specifieke frames richten zich juist op één bepaald onderwerp, er worden frames gedefinieerd die alleen voor dat onderwerp gelden (De Vreese, 2005). Wanneer er een onderzoek wordt gedaan naar frames, wordt er vaak een keuze gemaakt voor de focus op generieke frames of specifieke frames. Van Gorp (2006) voegt hieraan toe dat specifieke frames aan generieke frames gelinkt kunnen zijn, waarbij het generieke frame het master frame vormt waar specifieke frames onder kunnen vallen.

2.3 Frame-analyse als onderzoeksstrategie

Een frame-analyse kan op verschillende manieren en niveaus worden uitgevoerd, doordat frame-analyses in verschillende wetenschappelijke disciplines worden gebruikt. Allereerst wordt er een keuze gemaakt voor een deductieve of inductieve onderzoeksstrategie, gevolgd voor een keuze of de uitvoering kwalitatief of kwantitatief van aard gaat zijn.

2.3.1 Deductieve frame-analyse

Bij een deductieve aanpak worden bestaande frames als uitgangspunt genomen tijdens de frame-analyse. Op basis van de bestaande frames wordt er gekeken of het onderzoeksmateriaal aansluit bij deze frames. Het voordeel van een deductieve frame-analyse is dat teksten gemakkelijk geanalyseerd kunnen worden, omdat de frames al gegeven zijn. De inhoud van de teksten kan op die manier vergeleken worden met de bestaande frames. Een deductieve frame-analyse stelt de onderzoeker hierdoor in staat om een groter aantal teksten te analyseren. Een belangrijk nadeel van deductieve frame-analyse is dat frames die uit de data worden gehaald en niet overeenkomen met de bestaande frames, niet mee kunnen worden genomen in de analyse (Matthes en Kohring, 2008). Tijdens een deductieve frame-analyse wordt er vaak gebruik gemaakt van de bestaande frames van Semetko en Valkenburg (2000) die in tabel 1 op de volgende pagina zijn weergegeven:

Tabel 1

Frames Semetko en Valkenburg (2000)

Frame	Omschrijving
Conflict frame	Conflicten tussen individuen, groepen of instituten, waarbij de berichtgeving voornamelijk gaat over strijd.
Human interest frame	Emotioneel perspectief staat centraal bij de beschrijven van een gebeurtenis, onderwerp of probleem, waarbij de berichtgeving persoonlijk is.
Morality frame	Gebeurtenissen, problemen of onderwerpen worden op een religieuze en morele wijze beschreven.
Economic consequences frame	De economische gevolgen van een gebeurtenis, probleem of onderwerp staan centraal.
Responsibility frame	De overheid, individu of een groep wordt verantwoordelijk gehouden voor het veroorzaken of oplossen van een probleem.

2.3.2 Inductieve frame-analyse

Een inductieve frame-analyse wordt gebruikt om nieuwe frames te ontwikkelen. Door met een open blik naar teksten te kijken zonder vooraf generieke frames in het achterhoofd te hebben, kan de onderzoeker op een neutrale wijze de inhoud interpreteren. Op deze manier kan de informatie die middels de deductieve frame-analyse buiten beschouwing zou worden gelaten, mee worden genomen bij de analyse. Een belangrijk nadeel van een inductieve frame-analyse is dat het lastig is om op een betrouwbare manier het onderzoek uit te voeren, doordat de interpretatie van de onderzoeker altijd een rol speelt (Van Gorp, 2007, p.15). De inductieve frame-analyse stelt namelijk geen systematische aanpak ter beschikking, waardoor het ingewikkeld is om betrouwbare en valide resultaten te zoeken (Matthes en Kohring, 2008). Om de betrouwbaarheid te waarborgen, kan men ervoor kiezen om zich te beperken tot een analyse van de manifeste inhoud waardoor de repliceerbaarheid wordt vergroot. Maar wanneer alleen de eenvoudige meetbare delen van een tekst worden meegenomen in een frame, kan dit funest zijn voor de validiteit van het onderzoek omdat men dan niet meet wat hij of zij wil meten, namelijk het frame. Bij een analyse van alleen de manifeste inhoud worden te veel aspecten niet meegenomen die wel van invloed zijn op het frame (Van Gorp, 2007, p.15). Voor een zo betrouwbaar en valide mogelijk onderzoek, heeft Van Gorp daarom een onderzoeksstrategie ontwikkeld waarbij er op een stapsgewijze manier data wordt geanalyseerd. Deze strategie is gebaseerd op de *Grounded Theory Approach* (GTA), waarbij het voor het inductief reconstrueren van frames het van belang is dat het proces van data verzamelen, coderen en analyseren simultaan verloopt. Hierbij wordt er voortdurend gezocht naar nieuwe ideeën in de teksten die de frames kunnen bevestigen of tegenspreken (Strauss en Corbin, 1998). Daarnaast is er de *constant comparative method* waarbij er voortdurend een vergelijking wordt gemaakt tussen de teksten, waardoor de subjectiviteit van de onderzoeker wordt verminderd. Het coderingsproces hierbij bestaat achtereenvolgens uit open coderen, axiaal coderen en selectief coderen waarbij tenslotte de resultaten samen komen in een framebundel (Glaser en Strauss, 1971). In deze masterthesis zal er een kwalitatieve inductieve frame-

analyse worden uitgevoerd aan de hand van het stappenplan van Van Gorp (2007). Hierbij zal er gefocust worden op een thema specifiek frame over bijstandsgerechtigden. Vergelijkbare onderzoeken waarin middels een frame-analyse diversiteitsthema's in dagbladen zijn onderzocht zijn onder andere de onderzoeken van Hers (2010), Van Leeuwen (2014) en Kuijpers (2013). Meer informatie over de exacte onderzoeksmethode zal in hoofdstuk 5 'Methode worden' weergegeven.

3. Beeldvorming in de media

Dit hoofdstuk geeft allereerst een uiteenzetting van het concept beeldvorming. Er wordt onder andere ingegaan op het proces van beeldvorming en hoe beeldvorming bijdraagt aan de ontwikkeling van stereotypen en stigma's. In paragraaf twee wordt er een uitleg gegeven over de term 'massamedia', op welke manier dagbladen een massamedium vormen en hoe dagbladen van invloed zijn op de beeldvorming van de ontvangers. Paragraaf drie gaat over de wijze waarop massamedia de ontvangers beïnvloeden door middel van agendasetting, priming en framing. Tot slot wordt in paragraaf vier de relatie tussen media framing en beeldvorming weergegeven door een uiteenzetting te geven over de invloed van media framing op beeldvorming.

3.1 Beeldvorming

Volgens het van Dale woordenboek betekent beeldvorming "De geleidelijke ontstane opvatting van iets" ("Beeldvorming", 2020), maar door het woord "iets", blijft het onduidelijk wat beeldvorming betekent. De term wordt verduidelijkt door Post (2011) die stelt dat beeldvorming gaat over het beeld dat de mens heeft van de werkelijkheid. Deze definitie van beeldvorming kan gezien worden als een proces waarbij er een wisselwerking is tussen materiele beelden en mentale beelden. De materiele beelden zijn een weerspiegeling van de werkelijkheid en mentale beelden zijn beelden in iemand zijn of haar hoofd die geschetst worden aan de hand van de materiele beelden (Smelik et al., 1999, p.5). Shadid en Koningveld (1999) slagen erin om een definitie te ontwikkelen die betrekking heeft op beeldvorming over de mensheid: "Beeldvorming kan omschreven worden als de opvattingen en oordelen die mensen hebben over zichzelf, de eigen groep en cultuur, als over andere groepen en hun cultuur." Deze definitie laat zien dat beeldvorming vaak over mensen, groepen en culturen gaat. Er wordt op basis van menselijke kenmerken een beeld gevormd over een persoon of groep personen. Voorbeelden van menselijke kenmerken zijn huidskleur, leeftijd en gender. Maar ook religie en politieke voorkeur zijn bepalende kenmerken waar beeldvorming op gebaseerd kan zijn. Beeldvorming is een subjectief proces, waarbij de eigen cultuur vaak als absolute waarde wordt gezien (Gijsberts en Dagevos, 2004; Beller en Leerssen, 1997).

Beeldvorming over mensen, groepen en culturen is een proces waarbij personen op basis van persoonlijke kenmerken in een bepaald 'hokje' worden geplaatst, omdat mensen graag verbanden leggen. Dit proces is het resultaat van categorisering, waarbij personen in de 'ingroup' of 'outgroup' worden geplaatst. Mensen identificeren zichzelf met de 'ingroup', omdat zij de mensen in deze groep

zien als dezelfde soort. Denk hierbij aan familie en directe vrienden. De 'outgroup' daarentegen bestaat uit een groep personen waar de ingroup van verschilt. Mensen worden tot een 'outgroup' gerekend, omdat deze groep personen lastig in een alles omvattende definitie te vatten is, waardoor de 'outgroup' gezien wordt als een homogeen geheel (Dovidio en Hebl, 2005; Van Gorp, 2003; Jackson, 2014). Groepsdenken heeft invloed op de verhouding tussen de 'in'- en 'outgroup', doordat er sprake kan zijn van 'ingroup bias'. Dit houdt in dat de groep waartoe iemand behoort, in dit geval de 'ingroup', positiever wordt beoordeeld dan de 'outgroup' (Henkens, 2005). Daarnaast kan groepsdenken ervoor zorgen dat de verschillen binnen de eigen groep worden geminimaliseerd, terwijl de verschillen tussen groepen groter worden ervaren dan ze daadwerkelijk zijn (Henkens, 2005). Dit versterkt het 'wij' en 'zij' denken. Het is daarbij opvallend dat de verschillen tussen de 'in'- en 'outgroup' veel meer worden herinnerd dan de overeenkomsten tussen de groepen en dat de negatieve aspecten over de 'outgroup' veel langer blijven hangen, waardoor we vaak niet in staat zijn om goed te beoordelen (Fiske & Taylor, 1991; Van Gorp, 2003).

Een constante herhaling van beelden kan ertoe leiden dat deze beelden als vanzelfsprekend worden gezien, waardoor er een generaliserend beeld ontstaat waarbij een bepaalde groep met een bepaald kenmerk geassocieerd wordt. Er is dan sprake van stereotypen (Smits en Porzionato, 2016; Shadid en Koningsveld, 1999). Waar van Dale het begrip 'stereotype' definieert als een vaststaand beeld, concludeert Leerssen dat een stereotype veranderlijk is ("Stereotype", z.d.; Leerssen, 1999). Ongeacht de ontwikkeling van het beeld, zijn stereotypen cognitief efficiënt omdat het mensen helpt om op een snelle en gemakkelijke wijze de wereld en de mensen om ons heen te interpreteren (Macrae & Bodenhausen, 2001; Henkens, 2005). Stereotypen zijn onvermijdelijk om informatie adequaat te verwerken, om grip te krijgen op de sociale realiteit en we gebruiken stereotypen zodat we gemakkelijk onderscheid tussen groepen kunnen zien (Taylor en Willis, 1999). Daarnaast komen stereotypen tot stand in een langdurig proces, op basis van beelden waarmee mensen een langere tijd geconfronteerd zijn. Het is hierdoor moeilijk om een stereotype beeld uit iemand zijn of haar hoofd te krijgen, omdat stereotypen volgens Macrae en Bodenhausen (2001) in het langetermijngeheugen worden bewaard.

Stereotypen worden gevormd zodat bepaalde gemeenschappelijke kenmerken kunnen worden toegeschreven aan een bepaalde categorie mensen (Koning, 1997). De kenmerken waarop een stereotype gebaseerd wordt lopen erg uiteen. Hoewel sommige wetenschappers aangeven dat stereotypering een onschuldig proces is (Brouwer en Binnendijk, 1995), zijn anderen van mening dat stereotypen tot negatieve beoordelingen kunnen leiden (Corenblum en Stephan, 2001). In beide aannames zit een kern van waarheid, maar in veel gevallen zien personen in de 'ingroup' de 'outgroup' negatief ten opzichte van hun eigen groep, omdat de kenmerken van de 'outgroup' als afwijkend worden gezien (Verhaeghe, 2008).

Wanneer er sprake is van een negatieve stereotype beeldvorming, wordt er in de wetenschap ook wel gesproken van een stigma: "Iets dat afbreuk doet aan iemands reputatie" ("Stigma, z.d."). Een bekende wetenschappelijke definitie van stigma is dat er een afwijking ontstaat van de norm, waarbij

een individu in een sociale context wordt geplaatst wat door die persoon als onwenselijk wordt ervaren (Jones et al., 1984; Crocker et al., 1998). Een stigma kan op vier verschillende niveaus tot uitdrukking komen: zelfstigma, stigma door associatie, publiek stigma en structureel stigma (Bos, et al., 2013). Bij zelfstigma ziet de persoon het 'label' als belangrijk onderdeel van zijn of haar identiteit, waarbij de negatieve beelden en vooroordelen over het label als waar worden aangenomen door de persoon. Er is sprake van een publiek stigma als er een stigma ontstaat vanuit de maatschappij, doordat mensen in de samenleving bepaalde opvattingen hebben. Stigma door associatie ontstaat als personen die dicht bij de gestigmatiseerde persoon staan, zoals partners of kinderen, ook gestigmatiseerd worden. Tot slot is er een structureel stigma, dat ontstaat door opgelegde wetten, regels en procedures.

3.2 Massamedia

Sinds het einde van de negentiende eeuw heeft het concept 'massamedia' haar intrede gedaan in de informatiewereld. Voor het eerst kon een bericht tegelijk een grote groep mensen bereiken. Door de komst van digitale media is het bereik van media nog meer toegenomen, waarbij het feit dat massamedia grote invloed uitoefenden op de ontvangers niet in twijfel werd getrokken. Sinds de opkomst van de massamedia bestond al het idee dat degene die de inhoud van de boodschap bepaalden "de publieke opinie naar hun wensen konden vormen" (De boer en Brennecke, 2009, p.17). Toch blijft toegang tot media voor de meeste mensen een noodzaak voor het dagelijks functioneren, ondanks de impact ("Media, z.d."; De boer en Brennecke, 2009, p.11). Doordat media zo'n belangrijk onderdeel zijn geworden van ons leven, hebben verschillende media de laatste jaren onder vuur gelegen. In het geval van de Nederlandse interventie in Bosnië met de val van Srebrenica werd de media zelfs beschuldigd van medeplichtigheid, omdat de gebeurtenissen zodanig geframed zouden zijn dat er vergelijkingen werd gemaakt met de Tweede Wereldoorlog waardoor een interventie volgens de regering onvermijdelijk was (Wieten 2002). Deze aanname wordt weerlegt door Berger (2001) die stelt dat media graag tegemoet willen komen aan hun publiek en daardoor niet beschuldigd kunnen worden van negatieve berichtgeving. Ongeacht de bijdrage van een medium zijn massamedia tot op de dag van vandaag machtige en invloedrijke bronnen van informatieverspreiding (Bardoel, 2003).

Een bekende vorm van van oudsher invloedrijke massamedia en tevens het medium dat in dit onderzoek centraal staat zijn kranten. Kranten beschikken over enkele kenmerken van de 'almacht van de mediatheorie' (De boer en Brennecke, 2009, p.18), namelijk dat het beïnvloedingsproces eenrichtingsverkeer van de zender naar ontvanger is en de ontvanger in staat is alle boodschappen op te nemen. Daarnaast stelt deze theorie dat er geen filter zit tussen zender en ontvanger en er is een direct verband tussen de inhoud van de boodschap en de invloed van de ontvanger. Daarnaast bereiken massamedia iedereen, omdat waar eerder kranten alleen op papier verschenen, veel mensen tegenwoordig krantenartikelen online of via een app op hun telefoon of tablet lezen. Kranten zijn door de toenemende impact een belangrijke bron voor verspreiding van informatie geworden, omdat nieuws snel wordt verwerkt. Daarnaast zijn kranten gemakkelijk toegankelijk en wordt het nieuws

verspreid onder een breed publiek (Takens et al., 2010). Daarmee zijn kranten in belangrijke mate bepalend voor de beelden die mensen in een samenleving over een thema ontwikkelen.

3.3 Agendasetting, priming en framing

Media hebben veel invloed op hoe er over de werkelijkheid wordt gedacht en zijn verantwoordelijk voor de wijze waarop deze werkelijkheid gepresenteerd wordt (Luyendijk, 2006, pp.175-176). De manier waarop berichten worden vormgegeven in de media beïnvloeden hierdoor de beeldvorming van de ontvangers. Door de jaren heen zijn er verschillende theorieën ontwikkeld over de rol die media heeft (Laughy, 2007). Voorheen werd er gedacht dat media alleen konden bepalen welke onderwerpen er werden geselecteerd, dit wordt 'agendasetting' genoemd (Cohen, 1963). Deze theorie is in een later stadium aangevuld met de concepten 'priming' en 'framing'. Door middel van priming wordt er (on)bewust aandacht besteed aan een bepaald issue in de media. Met framing wordt bedoeld dat media niet alleen bepalen aan welke onderwerpen er aandacht wordt besteed, maar dat media ook invloed hebben op onze manier van denken.

De agendasettingstheorie houdt in dat media ervoor zorgen dat ontvangers over een selectief gegeven issue gaan nadenken en praten. In letterlijke zin wordt er een bepaald onderwerp op de agenda gezet. Dat de media ook invloed zou kunnen hebben op de manier waarop ontvangers over deze issues gingen nadenken werd buiten beschouwing gelaten. Onderzoek van McCombs en Shaw (1993) heeft uitgewezen dat media wel in staat zijn om de manier van denken van de ontvangers te beïnvloeden, omdat het beeld wat in de media wordt geschetst vaak wordt overgenomen door de ontvangers. Zij concludeerden dat "media are constantly presenting objects suggesting what individuals in the mass should think about, know about, have feelings about" (McCombs en Shaw, 1972, pp.176-177).

Door middel van priming wordt er al dan niet bewust aandacht besteed aan een bepaald onderwerp. Media geven hierbij aan welke beelden uit het verleden als beoordelingsmaatstaaf kunnen gelden voor de huidige informatieverbreiding (Iyengar en Kinder, 2010; Scheufele en Tewksbury, 2007). In het onderbewustzijn worden verbanden gelegd, doordat men herhaaldelijk wordt blootgesteld aan een bepaalde kwestie. Hoe vaker bijvoorbeeld berichtgeving over bijstandsgerechtigden negatief is, hoe negatiever de ontvangers van deze nieuwsberichten gaan denken over bijstandsgerechtigden. Wanneer mensen ergens een oordeel over moeten geven, steunen ze op informatie die op dat moment voor het grijpen ligt (McCombs en Reynolds, 2002, p.14). Doormiddel van priming wordt dus bepaald welke informatie ontvangers in welke mate tot zich kunnen nemen, waardoor priming indirect invloed heeft op de beeldvorming van de ontvangers (Scheufele & Tewksbury, 2007, p.11; Iyengar & Kinder, 1987, p.63).

Wanneer de wijze waarop een onderwerp aan de orde wordt gesteld wordt beïnvloedt door de media, dan is er sprake van framing. Simpel gezegd houdt framing in dat er een denkkader wordt gecreëerd waarin een onderwerp wordt geplaatst. In de wetenschap is dit denkkader beter bekend als een 'frame'. Dit frame bepaalt hoe er over de gegeven informatie moet worden gedacht. Er wordt een

lading aan het onderwerp gegeven dat middels het medium verspreid wordt, doordat bepaalde aspecten worden geaccentueerd. Frames maken het nieuws op deze manier begrijpelijker, omdat ze informatie ordenen en structureren voor de ontvangers. Maar door frames worden ontvangers onbewust ook in een bepaalde richting gestuurd wat van invloed is op het beeldvormingsproces (Wieten, 2002; Berinsky, 2006).

3.4 Invloed van media framing op beeldvorming

Een bekende metafoer over de media is 'de media als injectienaald' waarbij de media 'prikken' en 'steken' in het lichaam van de ontvanger. Daarnaast wordt de media in sommige gevallen neergezet als 'bullet theory' wat verwijst naar 'het eenrichtingsverkeer' in het communicatieproces. "De zender schiet de kogels af; de ontvanger wordt beschoten." (De boer en Brennecke, 2007, p.19). Deze metaforen geven weer dat de mediaboodschap niet alleen de ontvanger bereikt, maar geven ook aan dat het effect sterk en te voorspellen is.

Door de impact die de berichten in de massamedia hebben, spelen media ook een belangrijke rol bij het beeldvormingsproces van de ontvangers van het medium. Door middel van agendasetting, framing en priming wordt er al dan niet bewust invloed uitgeoefend op de interpretatie van het publiek (Wilson en Sparks, 1999). De invloed van deze mediaboodschappen kunnen zowel positief als negatief zijn. Zoals eerder aangegeven wordt deze negatieve informatie in de media vaak vormgegeven aan de hand van stereotypen, omdat wanneer er een representatie van minderheden wordt gegeven er vaak gebruik wordt gemaakt van stereotypen (Van Dijk, 1993). Belangrijk hierbij is om te onthouden dat deze stereotypen niet altijd de werkelijkheid representeren (Shadid, 1994, p.13). Dit kan ertoe leiden dat er onder een breed publiek een subjectief beeld ontstaat over een issue, wat niet gebaseerd is op de realiteit. Hetgeen men in de media ziet, imiteren zij, waardoor er een algemeen aanvaardbaar gedrag ontstaat. Dit kan verklaard worden door het feit dat berichtgeving over de realiteit constructen zijn die een bepaalde waarde toegekend krijgen door de media en deze beelden over de realiteit gebruiken mensen om betekenis te construeren aan de wereld (Gamson et al., 1992, p. 374). Op basis hiervan ontstaan er frames. Aan de hand van deze frames worden aspecten geselecteerd, weggelaten of benadrukt, met als doel om een onderwerp op een bepaalde manier te presenteren (Entman, 1993). Door een issue in een bepaald frame te plaatsen, kan het bericht een positieve of negatieve associatie krijgen. Deze frames worden door de ontvangers gebruikt, om betekenis te geven aan het issue. Op deze manier hebben mediaframes een sterke invloed op het publiek en hebben zij de macht om het beeldvormingsproces van het publiek te beïnvloeden (Gamson et al., 1992, p.5)

De invloed van media op de beeldvorming van de ontvangers vormt in deze masterthesis uitgangspunt voor het onderzoek naar beeldvorming over bijstandsgerechtigden in de Nederlandse dagbladen De Telegraaf en NRC Handelsblad. Voordat een frame-analyse kan worden uitgevoerd is het van belang dat er een uiteenzetting is gegeven op welke manier media informatie framen en welke invloed deze frames hebben op beeldvorming van ontvangers. Door onderzoek te doen naar framing van bijstandsgerechtigden in deze dagbladen, kan onderzocht worden wat deze frames betekenen

voor de beeldvorming over bijstandsgerechtigden en de positie van bijstandsgerechtigden in de maatschappij en op welke manier de media hieraan bijdragen.

4. Bijstand en bijstandsgerechtigden

In dit hoofdstuk wordt de onderzoeksdoelgroep uiteengezet. Achtereenvolgens wordt in paragraaf 4.1 het concept 'bijstand' uitgelegd, gevolgd door paragraaf 4.2 'de bijstandsgerechtigde'. In deze paragraaf wordt uitgelegd wanneer iemand 'een bijstandsgerechtigde' is, wat redenen van instroom zijn en welke persoonskenmerken veel voorkomen onder bijstandsgerechtigden. Tot slot wordt in paragraaf 4.3 aan de hand van de theorie uit hoofdstuk 3 'Beeldvorming in de media' een overzicht gegeven van bestaande beeldvormingen over bijstandsgerechtigden, afkomstig uit eerder uitgevoerde onderzoeken.

4.1 De bijstand

In Nederland wordt er vaak gesproken over de bijstand. Daarmee wordt er verwezen naar de eerder opgestelde Algemene Bijstandswet (ABW). De term bijstand is in het leven geroepen in de vorige eeuw door Marga Klompé, de eerste vrouwelijke minister van Nederland. In het jaar 1963 is de ABW aangenomen en in 1965 is de ABW ingevoerd. De ABW is voortgekomen uit de Armenwet die dateerde uit 1854. Tijdens de Armenwet waren het vooral de kerken en particuliere instellingen die de verantwoordelijkheid droegen voor de armenzorg, maar hier konden geen rechten aan worden ontleend (Mens en Samenleving, 2019; Socialezekerheidsstelsel, z.d.). De vervanging van de Armenwet door de ABW heeft ervoor gezorgd de bijstand een recht is geworden, waarbij de overheid de plicht kreeg om de wet uit te voeren en daardoor de verantwoordelijkheid voor de armenzorg droeg (Mens en Samenleving, 2019). De ABW heeft gezorgd voor een keerpunt in de sociale geschiedenis van Nederland. Niet alleen de armen onder onze bevolking werden beschermd, de wet heeft ook veel betekend voor de vrouwen in Nederland. Door de ABW was het voor vrouwen mogelijk om te scheiden van hun man, doordat ze financieel niet meer afhankelijk waren (Ubels, 1988). De ABW is door de jaren heen meerdere malen heringericht. Op 1 januari 1996 is de ABW veranderd naar de nieuwe Algemene Bijstandswet (nABW) en op 1 januari 2004 is de nABW vervangen door de Wet werk en bijstand (WWB). Het gevolg van de invoering van de WWB was dat gemeenten de verantwoordelijkheid kregen om bijstandstrekkers die wel de potentie hadden om te werken te verplichten tot een re-integratietraject (Socialezekerheidsstelsel, z.d.). De meest recente wijziging heeft plaatsgevonden op 1 januari 2015, waarbij de Participatiewet in het leven is geroepen. Deze wet is een samenvoeging van de WWB, de Wajong en de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW), waarbij gemeenten zelf verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de Participatiewet. De Participatiewet heeft niet alleen als doel om financiële steun te bieden aan hen voor wie dit nodig is, maar ook is het doel om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt zoveel mogelijk te ondersteunen in het zoeken naar een baan (Borghouts en Freese, 2016).

4.2 De bijstandsgerechtigden

Een persoon die een bijstandsuitkering heeft, wordt automatisch een bijstandsgerechtigde genoemd. Een van de eerste definities van bijstandsgerechtigden die naar voren komt tijdens het online zoeken naar de term, is 'iemand die van de steun moet leven' ("Bijstandsgerechtigde", z.d.). Bijstandsgerechtigden worden hierdoor gezien als mensen die gesteund worden door de overheid. De redenen waarom mensen een bijstandsuitkering moeten aanvragen zijn erg uiteenlopend, maar de meest voorkomende oorzaken zijn de beëindiging van de WW-uitkering en het verlies van een baan. Daarnaast kan de beëindiging van een arbeidsongeschiktheidsverzekering een reden zijn voor het aanvragen van een bijstandsuitkering of wanneer samenwonenden besluiten om uit elkaar te gaan. Tot slot blijkt dat veel immigranten een bijstandsuitkering aanvragen.

Naast dat mensen instromen in de bijstandsuitkering, zijn er jaarlijks ook mensen die de bijstandsuitkering stopzetten. De voornaamste redenen waarom mensen uitstromen uit de bijstand zijn omdat ze gestart zijn met een nieuwe studie of baan. Daarnaast wordt de bijstandsuitkering stopgezet wanneer iemand de AOW-gerechtigde leeftijd heeft bereikt of wanneer iemand komt te overlijden (Dräbing et al., 2017, pp.7-13). Wanneer mensen een laag of zelfs geen inkomen hebben, dan hebben zij automatisch recht op een vorm van bijstand zodat ze in hun levensonderhoud kunnen voorzien. Zij krijgen dan een financiële steun op basis van een aanvulling op hun inkomen in de vorm van een uitkering. In ruil voor deze financiële steun zijn er een aantal plichten waaraan bijstandsgerechtigden moeten voldoen, waaronder arbeidsplicht, re-integratieplicht en tegenprestatie. Door de arbeidsplicht zijn bijstandsontvangers tussen de 18 en 65 jaar verplicht om naar werk te zoeken en werk te accepteren. Voor deze doelgroep geldt ook de re-integratieplicht, wat onder andere bestaat uit het leren van de Nederlandse taal. De tegenprestatie die bijstandsontvangers moeten leveren bestaat vaak uit het verrichten van maatschappelijk nuttige werkzaamheden, zoals vrijwilligerswerk. Maar deze plichten zijn in de meeste gevallen niet bekend bij niet bijstandsgerechtigden, waardoor er op die manier een foutief beeld ontstaat over bijstandsgerechtigden dat zij 'profiteurs' zijn en 'languit op de bank liggen terwijl zij een uitkering ontvangen'. Dit foutieve beeld kan leiden tot negatieve reacties tegenover bijstandsgerechtigden. (Wat zijn mijn rechten en plichten in de bijstand, n.d.; Karabulut et al., 2013, p.19-20; Judex, 2018).

Wanneer er gekeken wordt naar de persoonskenmerken van de groep bijstandsgerechtigden, kan geconcludeerd worden dat de groep bijstandsgerechtigden met een niet westerse migratieachtergrond groter is dan de groep bijstandsgerechtigden met een westerse migratieachtergrond. Het persoonskenmerk leeftijd laat zien dat de groep van 45 jaar en ouder de meeste bijstandsgerechtigden bevat in vergelijking met de groep met de leeftijd tot 45 jaar. Tot slot is het aantal vrouwen met een bijstandsuitkering hoger dan het aantal mannen (Blommesteijn & Mallee, 2009; CBS, 2020). Daarnaast verkeren er relatief veel laagopgeleiden in de bijstand en is het opvallend dat één derde van het aantal bijstandsgerechtigden psychische klachten ervaart (Bonoli en Hinrichs, 2012; Smit, 2017). Vrouwen, migranten met een niet westerse achtergrond, mensen van 45 jaar of ouder en mensen met psychische klachten vormen de grootste groep binnen de groep bijstandsgerechtigden.

4.3 Beeldvorming over bijstandsgerechtigden

Wanneer het over een groep mensen binnen onze samenleving gaat die dezelfde kenmerken delen, dan ontstaat er al snel een generaliserend beeld over deze groep, gebaseerd op de gedeelde kenmerken (Smits en Porzionato, 2016). Bijstandsgerechtigden worden in deze zin als één groep gezien, omdat ze het kenmerk delen dat zij moeten leven van een bijstandsuitkering. Ondanks dat er anno 2020 nog relatief veel mensen leven van de bijstand in Nederland, blijft het een groep van minderheden binnen onze samenleving omdat het gros van de bevolking geen financiële ondersteuning van de overheid nodig heeft in de vorm van een bijstandsuitkering. Door middel van groepsdenken wordt de samenleving vaak verdeeld in 'wij' en 'zij', waarbij de groep niet-bijstandsgerechtigden zichzelf ziet als 'wij' en behoort tot de 'ingroup'. De groep minderheden, in het geval van dit onderzoek de bijstandsgerechtigden, wordt gezien als 'zij', of in termen van categorisatie als de 'outgroup' (Jackson, 2014). Deze categorisering helpt mensen om een beeld te vormen over de 'outgroup', omdat deze groep personen vaak lastig in een alles omvattende definitie te vatten is (Dovidio en Hebl, 2005). Een constante een structurele herhaling van beelden over de 'outgroep', kan ervoor zorgen dat deze beelden op een gegeven moment als vanzelfsprekend worden gezien. De individuele verschillen binnen de groep bijstandsgerechtigden verdwijnen en er ontstaat een globaal beeld over deze groep. Er is dan sprake van een stereotype beeld (Boerlijst et al., 1993). Een stereotype beeld over bijstandsgerechtigden verwijst naar gedeelde kenmerkende eigenschappen, bijvoorbeeld dat bijstandsgerechtigden vaak op of onder de armoedegrens leven (Eagly en Karau, 2002). De stereotype beelden worden gebruikt als hulpmiddel om snel informatie te ordenen (Heilman, 2012). Het stereotype beeld dat de 'ingroup' heeft over de 'outgroup' is in veel gevallen negatief, omdat de kenmerken van de 'outgroup' als afwijkend worden gezien (Verhaeghe, 2008).

Zolang als de term bijstandsgerechtigden bestaat, bestaan er ook al negatieve stereotype beelden over deze groep. In de jaren tachtig hebben er onderzoeken plaatsgevonden naar het beeld over bijstandsgerechtigden, waaruit gebleken is dat 70 procent van de Nederlandse bevolking van mening was dat bijstandsgerechtigden misbruik maakten van de destijds genoemde sociale verzekering. Daarnaast bleek uit onderzoek dat positieve persoonlijke eigenschappen vaak gelinkt werden aan werkenden en negatieve persoonlijke eigenschappen aan niet werkenden (De Goede en Maassen, 1980; Ester en Dekker, 1986). Tot vandaag de dag heeft deze groep minderheden nog steeds te maken met negatieve stereotyperingen. Voorbeelden van negatieve stereotyperingen waar bijstandsgerechtigden mee geconfronteerd worden zijn 'profiteurs' en 'klaplopers' (Bierbaum en Gassmann, 2016). Er zijn meldingen gedaan van activeringsconsulenten dat bijstandsgerechtigden proberen onder de verplichte tegenprestatie uit te komen, door ongeldige redenen op te geven waardoor ze worden uitgesloten van de tegenprestatie (Arnoldus en Hofs, 2016). Daarnaast is een stereotype beeld over bijstandsgerechtigden dat ze hele dagen thuis op de bank hangen en ondertussen een uitkering ontvangen (Meerman et al., 2019). Mensen die moeten leven van de bijstand krijgen op basis van deze stereotyperingen vaak het label 'armoede' opgeplakt.

Stereotype beelden hebben voornamelijk impact tijdens wanneer bijstandsgerechtigden op zoek zijn naar een baan. De ervaringen en meningen van werkgevers, managers en directeuren zijn doorslaggevend in de keuze om een bijstandsgerechtigde wel of niet in dienst te nemen. Veel werkgevers hebben bijvoorbeeld de opvatting dat bijstandsgerechtigden een negatieve houding hebben tegenover werken, waardoor werkgevers minder snel bereid zijn om bijstandsgerechtigden in dienst te nemen (McCollum, 2012). Daarnaast bestaat er de opvatting onder werkgevers dat bijstandsgerechtigden niet gemotiveerd zijn om te werken, omdat ze verplicht moeten solliciteren of dat bijstandsgerechtigden niet kunnen voldoen aan de productiviteit vanwege privéproblemen (Van der Aa en Van Berkel, 2014). Bijstandsgerechtigden zouden inactief zijn en niet bijdragen maar profiteren van de samenleving met het idee dat ze geld krijgen van de gemeente en daardoor vrijwillig werkloos zijn. Bijstandsgerechtigden die niet werken worden gezien als mensen met een morele zwakheid en een gebrek aan zelfdiscipline. Daarentegen wordt er wel aangegeven dat werklozen die actief zoeken naar een baan, er niet altijd iets aan kunnen doen omdat er weinig werk is. En dat werklozen soms zelfs harder werken in de vorm van vrijwilligerswerk dan mensen met een vaste baan (Elshout, 2016, pp.77-78). Maar over het algemeen wegen de positieve stereotype beelden over bijstandsgerechtigden niet op tegen de negatieve stereotype beelden.

Het feit dat iemand leeft van een bijstandsuitkering kan ervoor zorgen dat diegene te maken heeft met negatieve stereotypen tijdens het solliciteren, maar het zijn vaak de onderliggende factoren binnen deze groep mensen waardoor er negatieve stereotype beelden worden gevormd. Er is bijvoorbeeld een groot aantal mensen die een arbeidshandicap, migratieachtergrond of psychische klachten heeft of laag opgeleid zijn. Sommige werkgevers hebben bijvoorbeeld het vooroordeel dat mensen met een arbeidshandicap per definitie minder productief zijn en hierdoor eerder een kostenpost zijn dan dat ze rendement opleveren. Daarnaast bestaat het stereotype beeld dat mensen met een arbeidshandicap zelfmedelijden hebben, wat kan leiden tot ongemak bij de werknemers zonder beperking (Colella en Stone, 2005). Een erkend stereotype over mensen met een migratieachtergrond is dat zij zich sneller beledigd zouden voelen en hierdoor sneller conflicten starten (Heath en Cheung, 2007; Bogaers et al., 2018; CBS, 2020). Daarnaast worden mensen met een migratieachtergrond vaak gezien als lui en minder gemotiveerd en zouden zij profiteren van de sociale zekerheid in Nederland (Kleinpenning en Hagendoorn, 1993; Zaroni en Janssens, 2004; Van Laer en Janssens, 2011). Bijstandsgerechtigden met psychische klachten worden vaak gezien als een risicogroep die een grote kans hebben op een terugval, zich onvoorspelbaar kunnen gedragen en zelfs een gevaar vormen voor de veiligheid van collega's (Dewa, 2014). Wanneer deze stereotyperingen en vooroordelen systematisch voorkomen, kan dit leiden tot interpersoonlijke discriminatie waarbij werkgevers bijstandsgerechtigden niet gelijkwaardig behandelen ten opzichte van andere werknemers (Ogbonna en Harris, 2006). Negatieve stereotypen en vooroordelen zijn sterk verbonden met de mate van betrokkenheid met het werk dat bijstandsgerechtigden uitvoeren. Hoe meer bijstandsgerechtigden geconfronteerd worden met negatieve stereotyperingen en vooroordelen, hoe

lager de betrokkenheid tot het werk en hoe hoger de ontevredenheid over hun positie op de werkvloer (Heslin et al. 2012).

4.4 Invloed op bijstandsgerechtigden

Hoewel een groot aantal bijstandsgerechtigden weinig invloed heeft gehad op het feit dat ze in de bijstand verkeren, leggen veel mensen de schuld bij zichzelf neer waardoor ze het stereotype beeld over bijstandsgerechtigden versterken. Zij zien het als persoonlijk falen dat ze in de bijstand zijn terechtgekomen en dit leidt onder andere tot gevoelens van schaamte, vernedering en gebrek aan zelfvertrouwen (Sebrechts en Kampen, 2019). Aan de ene kant voelen ze schaamte richting hun familieleden, wanneer ze familie moeten vragen om levensmiddelen. Aan de andere kant voelen zij zich niet begrepen door de maatschappij. Deze schaamte en onbegrip leiden vaak tot negatieve ervaringen ten aanzien van de bijstandsuitkering, omdat ze het gevoel hebben dat hun autonomie, vrijheid en hierdoor hun persoonlijke ruimte worden verminderd (Chase en Walker, 2012; Bierbaum en Gassmann, 2016). Wanneer een negatieve stereotype beeldvorming een dermate invloed heeft op bijstandsgerechtigden dat het afbreuk doet aan de reputatie die zij hebben, dan is er sprake van een stigma. De sociale context waarin de bijstandsgerechtigde op basis van het beeld wordt geplaatst wordt als onwenselijk ervaren (Jones et al., 1984; Crocker et al., 1998). Zoals aangegeven in hoofdstuk 3 'Beeldvorming in de media' kan een stigma voorkomen in vier varianten, waaronder een zelfstigma. Bijstandsgerechtigden kunnen zich op basis van een zelfstigma daadwerkelijk gaan zien als 'lui' en 'profiteurs van de maatschappij'. In het geval van een publiek stigma kunnen bijstandsgerechtigden gezien worden als 'lui' en 'mensen die niet willen werken', waardoor werkgevers minder snel bijstandsgerechtigden in dienst nemen, omdat ze door dit stigma het idee hebben dat bijstandsgerechtigden minder productief zijn dan andere werknemers. Er is sprake van stigma door associatie wanneer bijvoorbeeld een partner of de kinderen gestigmatiseerd worden. Tot slot bestaat er een structureel stigma dat ontstaat op basis van wetten en regels. Mensen die van de bijstandsuitkering moeten leven hebben de plicht om elke uitgave die ze doen te kunnen verantwoorden, omdat het structurele stigma bestaat dat bijstandsgerechtigden niet verantwoord met hun geld kunnen omgaan.

In het onderhavige onderzoek naar beeldvorming over bijstandsgerechtigden in de Nederlandse dagbladen De Telegraaf en NRC Handelsblad zal onderzocht worden of er overeenkomsten zijn tussen de beeldvorming in de krantenartikelen met de beeldvorming uit eerder gedane onderzoeken zoals hierboven beschreven. Er wordt onder andere gekeken of de negatieve beeldvorming over bijstandsgerechtigden zoals in paragraaf 4.3 ook overheerst in de krantenartikelen van De Telegraaf en NRC Handelsblad.

5. Methodologie

In dit hoofdstuk wordt informatie gegeven over welke methoden er zijn gehanteerd, welk materiaal er gebruikt is voor het corpus en hoe deze data verzameld is. Daarnaast geeft dit hoofdstuk informatie over de manier waarop de data geanalyseerd zijn, waarbij de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek gewaarborgd blijven. Tot slot wordt er middels de rol van de onderzoeker uitgelegd welke invloed mijn positie als onderzoeker heeft gehad op de resultaten van dit onderzoek.

5.1 Onderzoeksmethode

5.1.1 Literatuurstudie

Voor dit onderzoek is allereerst een literatuurstudie uitgevoerd, bestaande uit hoofdstuk 2 'Frame-analyse', hoofdstuk 3 'Beeldvorming in de media' en hoofdstuk 4 'De bijstand en bijstandsgerechtigden'. Aan de hand van deze hoofdstukken zijn deelvragen één en twee beantwoord. In het eerste hoofdstuk van de literatuurstudie is een uiteenzetting gegeven over de kwalitatieve onderzoeksmethode frame-analyse. Inhoudelijk is er ingegaan op de vraag wat frames zijn en de werkwijze van de onderzoeksmethode frame-analyse is uitgelegd. Vervolgens zijn in hoofdstuk 3 de verschillende betekenissen van beeldvorming tegen elkaar afgezet. Daarnaast is er informatie gegeven over massamedia, op welke manier massamedia de lezers beïnvloeden en wat dit betekent voor de beeldvorming van de lezers. Tot slot is in hoofdstuk 4 uitleg gegeven over hoe de bijstandswet tot stand is gekomen en is er ingegaan op de term 'bijstandsgerechtigden', waarbij er uitgelegd is wanneer iemand een bijstandsgerechtigde is, wat bekende oorzaken zijn voor instroom en hoe de populatie bijstandsgerechtigden is gekenmerkt. Verder is in hoofdstuk 4 aangegeven welke eerdere onderzoeken naar beeldvorming over bijstandsgerechtigden er hebben plaatsgevonden en wat er uit deze onderzoeken geconcludeerd is, zodat in het hoofdstuk 7 'Analyse' de bestaande beeldvorming vergeleken kan worden met de resultaten die voort zullen komen uit het onderzoek dat in deze thesis centraal staat.

5.2.2. Kwalitatieve inductieve frame-analyse

De literatuurstudie heeft het uitgangspunt gevormd voor het onderzoek naar beeldvorming over bijstandsgerechtigden in de Nederlandse dagbladen De Telegraaf en NRC Handelsblad. Voor dit onderzoek is een kwalitatieve inhoudsanalyse uitgevoerd in de vorm van een inductieve frame-analyse. Er is gekozen voor een inductieve frame-analyse, omdat er middels een inductieve benadering met een open blik naar het nieuws gekeken wordt, zodat mogelijke nieuwe frames aan het licht kunnen worden gebracht. Daarnaast heeft een kwalitatieve aanpak als voordeel dat de onderliggende structuren van een frame kunnen worden achterhaald (Van Gorp, 2007). Een tweede reden waarom er gekozen is voor een inductieve frame-analyse, is dat er nog niet eerder onderzoek gedaan is naar beeldvorming over bijstandsgerechtigden in de Nederlandse dagbladen. Een deductieve frame-analyse aan de hand van bestaande frames is hierdoor niet mogelijk.

5.2 Corpus

Het corpus dat gebruikt is in dit onderzoek bestaat uit krantenartikelen uit de twee Nederlandse dagbladen De Telegraaf en NRC Handelsblad. Een overzicht van de verwijzingen naar deze krantenartikelen is weergegeven in bijlage 1. Daarnaast is in bijlage 2 een tabel weergegeven met de titels, de datum van publicatie en het aantal woorden per krantenartikel, uitgesplitst per dagblad.

5.2.1 Selectiecriteria

De twee dagbladen die in dit onderzoek centraal staan zijn op basis van verschillende criteria geselecteerd. Allereerst is het interessant om twee verschillende typen dagbladen te bekijken. De Telegraaf staat bekend als een sensatiekrant en wordt geclassificeerd als een rechtse krant (Melod, 2014). De krantenkoppen zijn vaak aandachttrekkend en de inhoud van de berichten is niet ingewikkeld. Hierdoor wordt de Telegraaf omschreven als een toegankelijke krant voor de gewone burger. NRC Handelsblad wordt getypeerd als een kwaliteitskrant met een inhoudelijke breed variërende berichtgeving. Het is een meer linkse krant die liberaal georiënteerd is (Melod, 2014). Zowel De Telegraaf als NRC Handelsblad behoren tot de vier grootste dagbladen van Nederland, met respectievelijk een oplage van ruim 450.000 en 150.000 per dag.

5.2.2 Data verzameling

De krantenartikelen zijn verkregen via LexisNexis, een database (toegankelijk via de Universiteitsbibliotheek van Utrecht) met content uit meer dan 212 landelijke en regionale kranten waaronder de Telegraaf en NRC Handelsblad (<https://www.lexisnexis.nl>). Als zoekterm is 'Bijstandsgerechtigden' ingevoerd. Er is specifiek voor de term bijstandsgerechtigden gekozen, omdat deze term direct verwijst naar de personen in de bijstand. Wanneer er gezocht zou worden op bijvoorbeeld 'bijstand', bestaat de kans dat de focus te veel gelegd wordt op de wetmatige kant van het onderwerp omdat de term bijstand in veel gevallen verwijst naar de bijstandswet. Na het invoeren van de zoekterm is onder de filter 'bronnen' sequentieel De Telegraaf en NRC Handelsblad aangevinkt. Bij relevantie is ervoor gekozen om 'Datum: Nieuwste eerst' te selecteren in plaats van relevantie, om op deze manier de selectie van de database op basis van relevantie te negeren. De Telegraaf geeft 355 artikelen weer waar de term 'Bijstandsgerechtigden' in voorkomt en NRC Handelsblad 554. Om deze selectie te verfijnen, is ervoor gekozen om naar krantenartikelen vanaf januari 2019 tot en met januari 2020 te kijken. Er is bewust voor januari 2020 gekozen, omdat in deze periode in Nederland er nog geen sprake was van het coronavirus Covid-19. Een dergelijke pandemie kan veel invloed uitoefenen op de media en voor de zekerheid is deze invloed buiten beschouwing gelaten. Voor een onderzoek naar beeldvorming kan het interessant zijn om krantenartikelen te analyseren aan de hand van een gebeurtenis zoals een pandemie, maar daar zal in hoofdstuk 9 'Discussie' verder op in worden gegaan. Na de selectie op datum bleven er 41 krantenartikelen uit De Telegraaf en 22 krantenartikelen uit NRC Handelsblad over. De selectie is nog meer verfijnd, waarbij er gekeken is naar het aantal woorden per krantenartikel, waarbij krantenartikelen met minder dan 200 woorden niet mee zijn genomen in de

analyse. Dit gaf als resultaat dat er 27 krantenartikelen uit De telegraaf en 19 krantenartikelen uit NRC Handelsblad overbleven van minimaal 200 en maximaal 2200 woorden. Vervolgens is de inhoud van deze 46 krantenartikelen onderzocht en daaruit bleek dat er een aantal krantenartikelen dezelfde inhoud bevatten, maar onder een andere sectie waren gepubliceerd. In totaal ging het om 3 artikelen met een dubbele inhoud en er is voor gekozen om deze krantenartikelen te verwijderen uit de selectie. Hierdoor bleven er uiteindelijk 43 krantenartikelen over die zijn geanalyseerd. 24 artikelen uit De Telegraaf en 19 artikelen uit NRC Handelsblad (zie Bijlage 2).

5.3 Data-analyse

5.3.1 Open coderen

Het corpus is systematisch geanalyseerd aan de hand van de drie stappen van coderen: open, axiaal en selectief (Van Gorp, 2007; Boeije, 2005). Open coderen houdt in dat alle gegevens die tot dan toe zijn verzameld, in het geval van dit onderzoek de krantenartikelen, zorgvuldig worden gelezen en in fragmenten worden ingedeeld. Deze fragmenten worden gelabeld en met elkaar vergeleken (Boeije, 2005, p.85). Het open coderen gebeurt door de krantenartikelen systematisch door te nemen en een inventaris te maken van tekstuele elementen die verband houden met bijstandsgerechtigden, zoals woordkeuze, metaforen en stereotypen. Deze tekstuele elementen zijn in hoofdstuk 2 'Frame-analyse' uiteengezet als 'framing devices'. De belangrijkste framing devices vormen de labels voor het verdere coderingsproces, waaronder sub labels zijn gehangen. De labels zijn weergegeven in een codeboom (zie Bijlage 3). Hieronder in tabel 2 zijn een aantal paragrafen uit verschillende krantenartikelen weergegeven om aan te geven hoe het open coderen heeft plaatsgevonden:

Tabel 2

Voorbeeld open coderen

Art.nr.	Tekst	Label
22	Zowel Rotterdam als Den Haag hebben grote bestanden met <u>bijstandsgerechtigden</u> , waarvan een groot deel een zogeheten afstand heeft tot de arbeidsmarkt, vanwege bijvoorbeeld een handicap of het ontbreken van diploma's.	Oorzaken bijstand
40	Bij onzeker werk en financiële stress liggen schaamte en isolatie al snel op de loer. Erika: „Ik had geen tijd, geen energie, geen geld en kon dus niet meer in mogelijkheden denken. Armoede maakt je dom." Vrienden zag ze nauwelijks meer, want er was ook geen geld voor een biertje. „ Het maakte me doodongelukkig. " Ellen, „grijs van de stress", zag zichzelf „gekke dingen doen, die negen van de tien keer slecht voor je zijn". Schulden aangaan, slecht voor jezelf zorgen, met grotere kans op uitval door ziekte. „En dan ben je nog verder van huis." Maar stil blijven zitten kon niet, zegt ze. „Ik heb een gezin te onderhouden."	Gevolgen bijstand
37	De bijstand is eigenlijk een tijdelijke voorziening voor mensen die even geen inkomen kunnen verdienen.	Kenmerken bijstand
28	In de ogen van Van Ark moeten gemeenten met alle 433.000 <u>bijstandsgerechtigden</u> in gesprek. Het gaat daarbij niet altijd om een verplichting tot werken (betaald of vrijwillig). Het	Aanpak bijstand

	passende aanbod kan ook bestaan uit een hulpverleningstraject (voor schulden of verslaving), of uit cursussen of mantelzorg.	
11	Wie dat aanbod afwijst, kan gekort worden op de uitkering. Zo spreekt 37 procent van de bijstandsgerechtigden slecht Nederlands, heeft bijna veertig procent psychische problemen en heeft bijna de helft lichamelijke problemen.	Kenmerken bijstandsgerechtigden
18	Omdat ik bij mijn vader inwoon, word ik gekort. Ik krijg zo'n 500 euro per maand. Daarvan kan ik net mijn rekeningen betalen, ook heb ik een kind waar geld naartoe moet. Rondkomen lukt alleen omdat ik dus bij mijn vader en zijn vrouw inwoon. Dat is bepaald geen ideale situatie."	Positie bijstandsgerechtigden
21	Wie de taal niet spreekt, wordt vrijwel nergens gekort op de uitkering. Daarnaast vraagt het overgrote deel van de gemeenten geen tegenprestatie voor de bijstand. Staatssecretaris Van Ark (Sociale Zaken) noemt dit 'ongewenst' en 'zorgelijk'.	Actoren
19	„Dat betekent dat we de komende jaren 18.000 Rotterdammers aan het werk moeten helpen, want er is ook instroom in de bijstand. Het Werk & Ontwikkel Centrum gaat ongetwijfeld bijdragen aan de bestandsdaling, maar op welke schaal kunnen we nu nog niet precies voorspellen”, stelt Moti.	Politiek debat
11	Een uitkering kost ongeveer 15.000 euro per jaar, als 2000 mensen fulltime uit de bijstand gaan, wordt 30 miljoen euro per jaar bespaard.	Economisch debat

5.3.2 Axiaal coderen

De tweede stap in het coderingsproces is axiaal coderen. Waar bij open coderen de focus lag op de framing devices, wordt er bij axiaal coderen meer de focus gelegd op de reasoning devices, zoals definiëring van het probleem of de situatie, aanduiden van oorzaken en verantwoordelijkheden en aandragen van oplossingen (Van Gorp, 2007, p.16). Tijdens deze tweede fase van coderen wordt de betekenis van de labels achterhaald, waardoor het duidelijk wordt waaraan men een categorie herkent. De onderzoeker beweegt hierbij van het concrete beeld naar een abstracter beeld, waarbij begrippen lossen komen te staan ten opzichte van de tekst (Boeije, 2005, p.101). De tot dan toe ontwikkelde codes door open coderen worden opnieuw bekeken en eventueel geclusterd (Boeije, 2005, p.99). Door middel van axiaal coderen is er een nieuwe codeboom ontstaan (zie Bijlage 4). Op basis van de eerste codeboom afkomstig uit het open coderen is gekeken wat belangrijke en minder belangrijke elementen van onderzoek zijn, waarna het aantal codes is gereduceerd (Boeije, 2005, p.99). Bijvoorbeeld de codes 'kenmerken bijstandsgerechtigden', 'positie bijstandsgerechtigden', 'oorzaken bijstandsuitkering' en 'gevolgen bijstandsuitkering' zijn samengevoegd onder het label 'persoonlijke impact bijstandsgerechtigden', omdat al deze labels informatie geven over de impact op bijstandsgerechtigden. Door deze labels te clusteren onder één label kunnen de reasoning devices worden geanalyseerd, omdat er niet puur naar bijvoorbeeld woordkeuze en stereotypen per label wordt gekeken, maar de focus ligt meer op de definiëring van de situatie en het aanduiden van de oorzaken. Door deze labels te clusteren onder één hoofdlabel kan er gekeken worden naar overeenkomsten, verschillen en tegenstellingen tussen de verschillende tekstelementen. Door codes

te clusteren kan er gekeken worden of er overkoepelende ideeën ontstaan die een nieuw frame vormen (Van Gorp, 2007, p.16).

5.3.3 Selectief coderen

Het coderingsproces wordt afgerond met selectief coderen, waarbij gegevens in elkaar worden geschoven zodat er structuur aan kan worden gegeven. Er worden verbanden gelegd tussen de categorieën (Boeije, 2005, p.105). Bij selectief coderen in een frame-analyse wordt er gekeken naar combinaties tussen de framing devices en reasoning devices. Deze devices vormen samen een 'frame package', ofwel het complete frame. Het voordeel van een frame package is dat verschillende frames gemakkelijk vergeleken kunnen worden, doordat de framing devices en reasoning devices per frame worden weergegeven. De codes die ontstaan zijn tijdens axiaal coderen worden herzien en ondergebracht in verschillende frames. Hiervoor is een 'signature matrix' opgesteld waarbij de verschillende frames en devices worden weergegeven (Van Gorp, 2007, p.17). Deze kwalitatieve matrix is een hulpmiddel om naar logische combinaties te zoeken. Daarnaast kan middels deze matrix gekeken worden hoe de frames zich tot elkaar verhouden. De ingevulde 'signature matrix' is weergegeven in de bijlage (zie Bijlage 5). Er is bewust gekozen om niet te verwijzen naar de dagbladen in de signature matrix, omdat dit ten koste ging van het overzicht van de inhoud.

5.4 Betrouwbaarheid en validiteit

De betrouwbaarheid en validiteit van een onderzoek worden bepaald door de nauwkeurigheid en consistentie waarmee variabelen worden gemeten en wanneer gemeten wordt wat de onderzoeker beoogt te meten (Van Thiel, 2010; 't Hart, Boeije en Hox, 2005). Om de betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek te waarborgen, is er gebruik gemaakt van het stappenplan voor coderen die Van Gorp (2007) gebruikt bij een frame-analyse, zoals uitgelegd in paragraaf 5.3 Data-analyse. Doordat er in dit onderzoek gebruik wordt gemaakt van het stappenplan van Van Gorp (2007), is het navolgbaar voor een vervolgonderzoek (Schreier, 2012). Hierbij moet wel in acht worden genomen dat ik als onderzoeker beschik over vooraf opgestelde frames, waardoor door de interpretatie van de onderzoeker de resultaten in vervolgonderzoek kunnen afwijken, omdat iedereen verschillende vooraf opgestelde frames heeft. Deze frames zorgen ervoor dat een onderzoeker onbewust in een bepaalde richting denkt (Van Gorp, 2007).

5.4.1 Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid van een inductieve frame-analyse methode wordt gemeten door na te gaan hoe plausibel de gevonden frames zijn. Het uitvoerig beschrijven van de framing devices en reasoning devices helpt om de dominante positie van een frame aan te geven. Daarnaast wordt de betrouwbaarheid gewaarborgd, wanneer een issue kan worden gedefinieerd aan de hand van een frame. Frames moeten abstract geformuleerd zijn, zodat de frames niet in verband worden gebracht met andere onderwerpen zoals in het geval van dit onderzoek, bijvoorbeeld werkloosheid. Tot slot is

het van belang dat er in een frame aan iemand de verantwoordelijkheid kan worden toegewezen voor de situatie of het probleem (Van Gorp, 2007, p.17).

5.4.2 Validiteit

Bij kwalitatief onderzoek gaat validiteit over 'het aannemelijk' geldig zijn van data (Van Thiel, 2007). Om de validiteit in dit onderzoek te waarborgen, is er onder paragraaf 5.2 'Corpus' uiteengezet hoe de krantenartikelen geselecteerd zijn, om op deze manier subjectiviteit in het verzamelen van de data te verminderen. Daarnaast is ervoor gekozen om krantenartikelen na januari 2020 buiten beschouwing te laten, omdat vanaf februari 2020 het coronavirus Covid-19 invloed begon te krijgen in Nederland. Een dergelijk issue zoals een pandemie heeft veel impact op de berichtgeving in de media, wat een vertekend beeld van de data kan geven en je hierdoor niet meet wat je wilt meten. Tot slot wordt de validiteit in dit onderzoek gewaarborgd, doordat ik op een stapsgewijze manier de artikelen op eenzelfde wijze analyseer en frames opstel aan de hand van de theorie van Van Gorp (2007).

5.5 Positionering onderzoeker

Het onderzoek dat in deze masterthesis centraal staat is interpretatief van aard, waarbij een tekst meerdere interpretaties kan bevatten en het hierdoor niet mogelijk is om te spreken over 'de' werkelijkheid (Yanow, 1996). Bij deze benadering worden geen hypothesen opgesteld die worden getoetst, maar probeert de onderzoeker de betekenis achter de informatie te achterhalen. De positie van de onderzoeker is hierbij van invloed op de manier waarop het onderzoek wordt uitgevoerd en geanalyseerd, waardoor een onderzoek niet helemaal neutraal kan worden uitgevoerd. Het is van belang dat ik mij als onderzoeker bewust blijf van mijn eigen bril waar ik al dan niet bewust doorheen kijk. Binnen de interpretatieve benadering kies ik voor een talige benadering, waarbij ik taal zie als overtuigingsmiddel bij de beeldvorming over bijstandsgerechtigden. In het onderzoek naar beeldvorming over bijstandsgerechtigden in Nederlandse dagbladen moet rekening worden gehouden met de rol die taal speelt in de krantenartikelen en de overtuigingskracht van taal bij de invloed van beeldvorming over bijstandsgerechtigden op de ontvangers van de krantenartikelen. De talige benadering wordt in de wetenschappelijke literatuur vaak aangeduid met de term 'The argumentative turn', waarbij taal een belangrijke rol speelt in het communicatieproces tussen actoren. In het geval van dit onderzoek speelt taal een belangrijke rol tussen de journalist en de ontvanger van het nieuws (Fisher en Gottweis, 2012).

6. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten beschreven die zijn verkregen door middel van de kwalitatieve inductieve frame-analyse. De resultaten zijn beschreven per dagblad, zodat de overeenkomsten en verschillen duidelijk kunnen worden weergegeven. Paragraaf 6.1 geeft antwoord op deelvraag 3: "Hoe worden bijstandsgerechtigden getypeerd in De Telegraaf en NRC Handelsblad?" Hierbij worden de

framing devices in de krantenartikelen in kaart gebracht. Paragraaf 6.2 geeft antwoord op deelvraag 4: “Hoe wordt de context van bijstandsgerechtigden in De Telegraaf en NRC Handelsblad geconstrueerd?” Hierbij worden de reasoning devices in de krantenartikelen in kaart gebracht. Paragraaf 6.3 geeft antwoord op deelvraag 5: “Welke frames komen naar voren over bijstandsgerechtigden in De Telegraaf en NRC Handelsblad?” In deze paragraaf worden de framing devices en reasoning devices samengevoegd in twee framebundels: ‘Bijstandsgerechtigden zijn daders’ frame en ‘bijstandsgerechtigden zijn slachtoffer’ frame. Deze frames zijn opgesteld aan de hand van de signature matrix in bijlage 5.

6.1 Typering van bijstandsgerechtigden

6.1.1 De Telegraaf

Bijstandsgerechtigden worden in De Telegraaf vaak neergezet als ‘mensen met problemen’. De meest voorkomende problemen zijn **psychische en lichamelijke beperkingen**, zoals een burn-out of verlamming naar aanleiding van een hersenbloeding. Daarnaast wordt aangegeven dat veel bijstandsgerechtigden, bijna veertig procent, de **Nederlandse taal onvoldoende beheerst** (art. 11, De Telegraaf, 16 juli 2019; art. 22, De Telegraaf, 17 januari 2019). Verder worden bijstandsgerechtigden vaak in combinatie genoemd met de duur van de bijstand, waarbij langdurige bijstandsgerechtigden worden gezien als mensen die de meeste ondersteuning nodig hebben, het feit dat ze in de **schulden** zitten of dat ze **geen startkwalificatie** hebben (art. 18, De Telegraaf, 22 maart 2019; art. 21, De Telegraaf, 17 januari 2019).

Wanneer het gaat over de werkloosheid, worden bijstandsgerechtigden gezien als mensen die **wel kunnen werken**, maar dit niet doen vanwege allerlei redenen. In zeven van de 24 krantenartikelen wordt deze stelling gekoppeld aan persoonlijke belemmeringen, bijvoorbeeld dat mensen die in de bijstand zitten bang zijn om te gaan werken vanwege allerlei **toeslagen en regelingen** waar ze mee te maken krijgen: “één klein foutje en je krijgt boetes en naheffingen waar je nooit meer van verlost wordt.” (art. 17, De Telegraaf, 1 april 2019). Daarentegen wordt in hetzelfde artikel aangegeven dat bijstandsgerechtigden wel kunnen en willen werken, maar dat **werkgevers bang zijn om mensen die langdurig in de bijstand zitten aan te nemen**. Naast deze belemmeringen worden bijstandsgerechtigden gezien als mensen die wel kunnen werken, maar dit niet willen: “Profiteren als je toch iets kan betekenen in de maatschappij **is ‘not done’** en mensen in de bijstand zouden hun handen uit de mouwen moeten steken in plaats van ze **op te houden**.” Bijstandsgerechtigden worden hierbij gezien als mensen die achteroverleunen terwijl ze een uitkering ontvangen (art. 3, De Telegraaf, 23 november 2019; art. 4, De Telegraaf, 22 november 2019).

In twaalf van de 24 krantenartikelen heerst een negatief stereotypebeeld over bijstandsgerechtigden. Ze worden onder andere getypeerd als **‘mensen die niets doen en toch een uitkering krijgen’**, omdat ze niets zouden doen en ondertussen geld krijgen van de overheid (art. 19, De Telegraaf, 28 februari 2019). Staatssecretaris Tamara Van Ark geeft aan dat sommige bijstandsgerechtigden **‘een stok achter de deur’** nodig hebben: “Als die nu niet hun best doen om de

taal te leren, komen ze daar gewoon mee weg.” (art. 22, De Telegraaf, 17 januari 2019). Dit beeld komt voornamelijk naar voren wanneer het gaat over de discussie omtrent de tegenprestatie die bijstandsgerechtigden zouden moeten leveren volgens voorstanders, ter **compensatie** voor een uitkering. In artikel 3 (De Telegraaf, 23 november 2019) wordt aangegeven dat het niet acceptabel is als mensen profiteren terwijl ze iets voor de maatschappij kunnen betekenen en dat bijstandsgerechtigden hun handen uit de mouwen moeten steken in plaats van ze op te houden. Het stereotypebeeld wordt in zes van de 24 artikelen onderuitgehaald. Onder andere in artikel 4 (De Telegraaf, 22 november 2019) weerlegt wethouder Peter Heijkoop uit Dordrecht het stereotype: “Er zijn veel bijstandsgerechtigden die **echt niet kunnen werken**.” Daarnaast wordt het stereotypebeeld over bijstandsgerechtigden onderuitgehaald door bijstandsgerechtigden wanneer zij geciteerd worden: “Mensen denken dat je niets doet en toch heel veel geld van de overheid krijgt. Zo is het niet”, aldus Dimitry Alexander Tingeling (art. 19, De Telegraaf, 28 februari 2019).

6.1.2 NRC Handelsblad

In NRC Handelsblad worden bijstandsgerechtigden getypeerd als mensen die **langdurig werkloos** zijn. Daarnaast worden zij neergezet als mensen met weinig zelfvertrouwen, problemen in de relationele sfeer en zouden zij schulden hebben (art. 43, NRC, 22 januari 2019). Tevens wordt in artikel 40 (NRC, 16 februari 2019) aangegeven dat de helft van de bijstandsgerechtigden niet-westerse migranten zijn. Wanneer de groep bijstandsgerechtigden uiteengezet wordt dan blijkt dat deze bestaat uit jongeren of juist ouderen, zzp'ers, oproepkrachten, deeltijdwerkers en lager geschoolden en in het geval van een gezinssituatie gaat het vaak om eenverdieners of alleenstaanden met kinderen. Er wordt aangegeven dat het risico om in armoede te vervallen extra hoog is bij deze groep (art. 41, NRC, 16 februari 2019; art. 27, NRC, 28 november 2019). Het beeld dat over bijstandsgerechtigden heerst, voornamelijk onder werkgevers, is dat ze vaak ziek zijn, gewoon wegblijven of diep in de schulden zitten (art. 42, NRC, 9 februari 2019).

Wanneer het over werkloze bijstandsgerechtigden gaat, worden zij niet allemaal over één kam geschoren. In acht van de negentien artikelen wordt aangegeven dat voornamelijk factoren waar zij zelf geen invloed op hebben ertoe geleid hebben dat ze werkloos zijn. In artikel 31 (22 november 2019) wordt aangegeven dat: “het kwalijke aan het voorstel van de staatssecretaris is het idee dat iedereen een tegenprestatie kan leveren.” Bijstandsgerechtigden die niet kunnen werken worden niet neergezet als mensen die ‘geen zin’ hebben om te werken, maar over hen wordt gezegd dat werkloze bijstandsgerechtigden vaak zware lichamelijke of geestelijke gezondheidsproblemen hebben of een verslaving waardoor ze niet kunnen werken en dus ook moeilijk een tegenprestatie kunnen leveren (art. 29, NRC, 25 november 2019). Daarnaast wordt de erkenning gegeven dat mensen in veel gevallen niet voor hun plezier van een bijstandsuitkering leven, omdat het geen vetpot is.

In drie artikelen wordt de andere zijde belicht waarbij de schuld bij bijstandsgerechtigden zelf wordt neergelegd. In artikel 33, (NRC, 25 mei 2019) wordt Rutte zijn uitspraak over bijstandsgerechtigden geciteerd: “bijstandsgerechtigden hebben toch het hele jaar vakantie”. In artikel

27 (NRC, 28 november 2019) wordt de volgende uitspraak geciteerd: “Jammer voor de ‘uitkeringstrekkers’. Hadden ze maar moeten bedenken dat ze zich rijk hadden kunnen maken als volksvertegenwoordiger, in plaats van ervoor te kiezen arm volk te zijn.” In artikel 29 wordt de stelling dat iedereen kan werken weerlegd door directeur Kim Putters van het SCP: “Hen allemaal verplichten tot een tegenprestatie is stigmatiserend; het suggereert vooral **onwil en luiheid.**” (art. 29, NRC 25 november 2019). Tot slot komen in vijf van de negentien artikelen bijstandsgerechtigden zelf aan het woord of worden ze geciteerd. Ex-bijstandsgerechtigde Mirelly geeft bijvoorbeeld aan dat het een vervelend stereotype beeld is dat mensen in de bijstand niet willen werken en thuis op de bank zitten te wachten tot het geld binnenkomt (art. 34, NRC, 15 mei 2019). Bijstandsgerechtigde Daniël heeft als zzp’er een hersenbloeding gekregen terwijl hij geen arbeidsongeschiktheidsverzekering had. Hij ziet de bijstand als een tijdelijke voorziening voor mensen die even geen inkomen hebben, maar geeft daarnaast aan dat deze groep amper de mogelijkheid heeft om zich om te scholen of te ontwikkelen (art. 38, NRC, 19 maart 2019).

Hoewel er in NRC Handelsblad aangegeven wordt dat niet alle bijstandsgerechtigden in staat zijn om te werken, wordt de bijstandswet weergegeven als een **waslijst aan eisen** waaraan bijstandsgerechtigden moeten voldoen zoals “kleding, persoonlijke verzorging of gedrag mogen het sollicitatieproces niet belemmeren. Daarnaast zijn er beperkingen voor hoe veel tijd je in het buitenland mag spenderen en er is een taaleis. Wanneer niet aan deze eisen wordt voldaan, kunnen zij worden gekort op de uitkering.” (art. 40, NRC, 16 februari 2019). De journalist daarentegen geeft aan dat de taaleis niet veel verschil zal maken: “Het zal voor niet-westerse migranten weinig verschil maken of diegene de Nederlandse taal wel of niet goed beheerst, omdat een goede baan voor hen vaak toch een onrealistisch scenario is” (art. 40, NRC, 16 februari 2019).

6.1.3 De Telegraaf versus NRC Handelsblad

De grootste overeenkomst tussen beide dagbladen is dat er zowel in De Telegraaf als NRC Handelsblad verschillen zijn tussen de krantenartikelen hoe er over bijstandsgerechtigden wordt geschreven. Persoonlijke kenmerken waardoor iemand in de bijstand zit komen in beide dagbladen met elkaar overeen, zoals ziekte of werkloosheid. Het grootste verschil tussen de twee dagbladen is dat er bij De Telegraaf in twaalf van de 24 krantenartikelen meer een negatief beeld wordt neergezet over bijstandsgerechtigden, waar dit bij NRC Handelsblad voor maar drie van de negentien artikelen het geval is. Daarnaast wordt er in zes van de 24 artikelen bij De Telegraaf aangegeven dat bijstandsgerechtigden niet zelf hebben gekozen voor de bijstand en bij NRC Handelsblad zijn dit acht artikelen van de negentien.

6.2 De context rondom bijstandsgerechtigden

6.2.1 Probleembeschrijving

De Telegraaf

In De Telegraaf wordt de situatie rondom bijstandsgerechtigden beschreven aan de hand van de hoeveelheid mensen die van een bijstandsuitkering leven, in november 2019 waren dit nog 440.000 mensen in Nederland (art. 4, De Telegraaf, 22 november 2019). Het aantal bijstandsgerechtigden wordt met name problematisch genoemd in combinatie met economische factoren: “Het budget om bijstandsgerechtigden te begeleiden naar het vinden van werk is gedaald van €4.500,- naar €1.500,- per persoon.” Er wordt aangegeven dat dit bedrag relatief laag is en omhoog moet als gemeenten bijstandsgerechtigden echt willen kunnen ondersteunen (art. 4. De Telegraaf, 22 november 2019).

Een ander probleem dat beschreven wordt in de krantenartikelen is dat veel bijstandsgerechtigden werkloos zijn. Volgens staatssecretaris Van Ark van Sociale Zaken en Werkgelegenheid moet daar verandering in komen middels een tegenprestatie voor het ontvangen van een bijstandsuitkering: “Wie een bijstandsuitkering ontvangt mag daar best iets voor terug doen” (art. 3, de Telegraaf, 23 november 2019). In 2015 is de Participatiewet ingevoerd, waarvan één doel was om meer bijstandsgerechtigden te helpen bij het vinden van een baan. Echter blijkt uit een evaluatie van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) dat de Participatiewet bijstandsgerechtigden nauwelijks helpt en er dus niet meer bijstandsgerechtigden een baan hebben gevonden dan voor de Participatiewet (art. 4, De Telegraaf, 22 november 2019). Bijstandsgerechtigden zouden niet vaker aan het werk zijn gegaan, doordat ze te maken hebben met te veel professionals die allemaal hetzelfde vragen vanuit hun eigen perspectief (art. 13, De Telegraaf, 13 juni 2019).

Tot slot wordt de probleemsituatie beschreven in de economische zin. Er wordt bijvoorbeeld aangegeven dat een uitkering per persoon €15.000,- per jaar kost. Wanneer 2.000 mensen uitstromen kan er per jaar 30 miljoen euro worden bespaard op de bijstandsuitkering. Wanneer 100.000 bijstandsgerechtigden aan een baan kunnen komen en op deze manier de bijstand kunnen verlaten, zal dit bijna twee miljard euro besparen op bijstandsuitkeringen en toeslagen (art. 11, De Telegraaf, 16 juli 2019; art. 17, De Telegraaf, 1 april 2019).

NRC Handelsblad

Wanneer er in de krantenartikelen van NRC Handelsblad wordt geschreven over bijstandsgerechtigden, wordt dit onder andere genoemd in combinatie met het woord armoede (art. 26, NRC, 18 december 2019; art. 27, 28 november 2019). Bijstandsgerechtigden worden hierdoor gezien als een ‘arme’ groep, waarbij aangegeven wordt dat armoede niet is wie je bent, maar een situatie waarin je bent terecht gekomen. Armoede vormt een probleem, doordat niet-bijstandsgerechtigden zoals werkgevers vaak een afkeer hebben van mensen die leven in armoede: “Medeburgers zijn vaak medeplichtig aan ‘aporofobie’, de angst voor armoede en weerzin tegen arme mensen” (art. 27, 28 november 2019). Wel wordt aangegeven dat bijstandsgerechtigden die (parttime) werken, drie keer sneller de bijstand verlaten dan mensen die volledig van hun uitkering leven, omdat

collega's een netwerk kunnen zijn voor een nieuwe baan. Maar toch zijn er weinig bijstandsgerechtigden met een parttimebaan: "En toch heeft slechts 8,3 procent van de bijstandsgerechtigden een parttimebaan." Divosa geeft als verklaring dat de toeslagen en ingewikkelde regelingen hen vaak tegenhoudt (art. 34, NRC, 15 mei 2019). Daarnaast is uit een aangehaald onderzoek in artikel 32 (NRC, 19 november 2019) gebleken dat twee op de drie werkgevers bereid zijn om bijstandsgerechtigden in dienst te nemen, maar slechts één op de drie werkgevers voert dat voornemen daadwerkelijk uit. Tevens speelt hierbij mee dat 60 procent van de bijstandsgerechtigden geen startkwalificatie heeft (art. 37, NRC, 24 april 2019). Tot slot blijkt dat veel bijstandsgerechtigden na het vinden van een baan weer snel een uitkering nodig zijn: "Ruim één op de drie mensen die uitstroomt uit de bijstand keert binnen vijf jaar terug in die regeling", aldus Divosa (vereniging van directeuren van sociale diensten) (art. 26, NRC, 18 december 2019).

Het persoonlijke probleem van bijstandsgerechtigden is de schaamte die het leven van een bijstandsuitkering met zich meebrengt: "Er ligt zo'n groot taboe op het zeggen dat je niet genoeg geld hebt", aldus ex-bijstandsgerechtigde Erika. Arnoud Plantinga (AFM) geeft aan dat deze schaamte leidt tot stress en piekeren: "Schaamte maakt mensen passief en kan ze ervan weerhouden hulp te vragen, wat indirect kan leiden tot eenzaamheid en isolatie omdat ze minder sociale contacten zoeken en ook minder mogelijkheden hebben om sociale contacten te onderhouden". Het gevolg van dit gevoel van schaamte is dat mensen die eigenlijk een bijstandsuitkering nodig hebben, uit zichzelf niet aan de bel trekken: "Ze modderen te lang voort of denken dat ze nergens recht op hebben", aldus SCP-onderzoeker Stella Hoff (art. 42, NRC, 16 februari 2019).

Tot slot wordt er, net zoals in de artikelen van De Telegraaf, in gegaan op frauderende bijstandsgerechtigden. Deze fraude wordt actief bestreden, niet alleen om bijstandsgerechtigden terecht te wijzen, maar ook als signaal naar mensen die rechtmatig gebruik maken van hun bijstandsuitkering. Met frauderende bijstandsgerechtigden worden de 'luie bijstandsmoeders' bedoeld die verplicht vrijwilligerswerk moeten gaan uitvoeren. Ze worden hard aangepakt en met verschillende middelen zoals een gps-tracker en verborgen camera's wordt er gecontroleerd of ze frauderen (art. 30, NRC, 23 november 2019). Ondanks dat de frauderende bijstandsgerechtigden gezien worden als een ernstige zaak, wordt aangegeven dat zij de minst frauduleuze mensen in ons land zijn: "Slechts twee procent van de overheidsuitgaven gaan naar bijstandsuitkeringen ... Özdiil relateert bijstandsfraude door die te vergelijken met andere fraude waar veel meer geld mee gepaard gaat (art. 28, NRC, 26 november 2019; art. 30, NRC, 23 november 2019).

6.2.2 Oorzaken

De Telegraaf

Wanneer er geschreven wordt over de oorzaken van hoe bijstandsgerechtigden in de bijstand terecht zijn gekomen, zijn deze erg uiteenlopend. In de krantenartikelen wordt er geschreven over 'meerdere problemen', maar in veel gevallen worden geen voorbeelden gegeven van deze problemen waardoor de oorzaken lastig te achterhalen zijn. Wanneer er wel in wordt gegaan op het soort probleem, dan

wordt er onder andere geschreven over een arbeidsbeperking in de vorm van **geestelijke en lichamelijke gezondheid** (art. 5, De Telegraaf, 22 november 2019; art. 19, De Telegraaf, 28 februari 2019). Daarnaast worden factoren zoals **leeftijd en opleiding** vaak genoemd als redenen waarom iemand in de bijstand terecht komt: “En dat gaat om personen die vaak al jaren in een uitkering zitten en vanwege het ontbreken van een startkwalificatie, werkervaring of door hun leeftijd het vaak niet eens aandurven om op sollicitatie pad te gaan” (art. 18, De Telegraaf, 22 maart 2019). Een andere factor die gezien wordt als een oorzaak van bijstandsgerechtigden is **schulden** (art. 21, De Telegraaf, 17 januari 2019). Een van de meest genoemde externe oorzaken waardoor mensen in de bijstand raken is doordat er **geen werk is of omdat ze te oud** zijn en hierdoor niet worden aangenomen (art. 3, De Telegraaf, 23 november 2019).

NRC Handelsblad

In de krantenartikelen worden verschillende oorzaken genoemd waarom mensen bijstandsgerechtigd worden. De meest genoemde oorzaak is dat mensen **werkloos** raken (art. 27, NRC, 28 november 2019). Daarnaast kan de gezondheid van mensen een beperking opleveren. **Geestelijke en lichamelijke gezondheidsproblemen** zijn redenen waardoor mensen hun baan verliezen en uiteindelijk na beëindiging van de WW-uitkering in de bijstand geraken (art. 29, NRC, 25 november 2019; art. 32, NRC, 19 november 2019; art. 38, NRC, 19 maart 2019). Naast gezondheidsfactoren, kunnen ook **relationele factoren** een rol spelen: “Precies die groep van langdurig werklozen is nu oververtegenwoordigd in de bijstand. Dat zijn vaak mensen met meer problemen. Kremer: Ze hebben weinig zelfvertrouwen, problematische familierelaties of schulden.” (art. 43, NRC, 22 januari 2019)

6.2.3 Oplossingen

De Telegraaf

Tegenprestatie: Wanneer er in de context van oplossingen wordt geschreven, gaat het in veel artikelen over de zogenoemde ‘**tegenprestatie**’. Dit wordt gezien als een verplichte vorm van **vrijwilligerswerk** zodat bijstandsgerechtigden op deze manier een compensatie kunnen geven voor het ontvangen van een bijstandsuitkering. De tegenprestatie zal voornamelijk bestaan uit werkzaamheden die nu blijven liggen omdat daar geen geld voor is. Staatssecretaris Van Ark (SZW) is grondlegger en groot voorstander van deze tegenprestatie. Zoals aangegeven in de paragraaf 6.2.1 ‘Probleembeschrijving’ vindt staatssecretaris Van Ark (SZW) dat bijstandsgerechtigden een tegenprestatie moeten leveren voor het ontvangen van een bijstandsuitkering. Deze tegenprestatie kan bestaan uit een baan, maar ook het volgen van een **taalcursus, vrijwilligerswerk of mantelzorg** kunnen een vorm van wederkerigheid zijn (art. 3, de Telegraaf, 23 november 2019; art. 4, De Telegraaf, 22 november 2019). VVD-fractieleader Klaas Dijkhoff is het eens met de tegenprestatie van de staatssecretaris: “Hij maakt een punt van wederkerigheid bij het ontvangen van uitkeringen, door bijvoorbeeld bijstandsgerechtigden” (art. 1, De Telegraaf, 3 december 2019). De tegenprestatie zou vooral moeten gelden voor **jonge bijstandsgerechtigden** die “het allemaal wel makkelijk vinden om niets te doen en

de hand op te houden”. Verder wordt aangegeven dat de vorm die de tegenprestatie moet aannemen per persoon kan verschillen: “Een moeder met kleine kinderen laat je geen plantsoen schoffelen.” Daarnaast hoeven mensen die vanwege ziekte niet kunnen werken, ook geen tegenprestatie te leveren (art. 3, De Telegraaf, 23 november 2019).

In de krantenartikelen komen ook tegenstanders van de tegenprestatie aan het woord. Een van deze tegenstanders is wethouder Peter Heijkoop uit Dordrecht en voorzitter van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). De voornaamste redenen waarom deze wethouder tegen de tegenprestatie is, is dat ze niet wéér een wettelijke verplichting erbij willen en dat mensen die niet willen werken maar dit wel zouden kunnen al worden aangepakt binnen de gemeente. Daarbij wordt aangegeven dat bijstandsgerechtigden in hun waarde moeten worden gelaten, omdat het al erg genoeg is om je hand op te moeten houden en de meeste mensen zitten ongewild in de bijstand (art 3. De Telegraaf, 23 november 2019; art. 4, de Telegraaf, 22 november 2019).

De tegenprestatie wordt ook aangekaart vanuit het perspectief van de bijstandsgerechtigden zelf. Bijstandsgerechtigden geven aan dat **ze zelf positief zijn** over het uitvoeren van een tegenprestatie, omdat: “het zelfvertrouwen en zin oplevert om weer te gaan werken”. Daarnaast wordt door de tegenprestatie het netwerk van bijstandsgerechtigden vergroot, waardoor de kans op het vinden van een baan toeneemt. Als persoonlijke factoren geven bijstandsgerechtigden aan dat vooral je **zelfvertrouwen** groeit: “Je krijgt je zelfvertrouwen terug als je ziet dat je wat kunt betekenen” (art. 5, De Telegraaf, 22 november 2019).

Stimuleren van werk: Veel bijstandsgerechtigden zijn werkloos, doordat ze vaak met meerdere problemen kampen en hierdoor meer ondersteuning nodig zijn bij het zoeken naar een baan. Wethouder Linda Voortman van ‘Werkbeweging Actie Agenda’ in Utrecht geeft aan dat er veel banen zijn: “Maar mensen die **langdurig werkloos** zijn even koppelen aan een vacature is zo makkelijk nog niet, daar gaan we aan werken.” Aan de kant van de werkgevers zal er worden gekeken naar het terugdringen van discriminatie, het aanbieden van parttimebanen en er worden individuele inwerkprogramma’s opgestart. Daarnaast zou een **vast contactpersoon** ervoor moeten zorgen dat de re-integratie van bijstandsgerechtigden sneller en eenvoudiger zal verlopen (art. 11, De Telegraaf, 16 juli 2019; art. 13, De Telegraaf, 13 juni 2019).

De gemeente Rotterdam zet zich ook in voor de langdurige werkloze bijstandsgerechtigden en wil een vast contactpersoon voor bijstandsgerechtigden invoeren en hiermee voorkomen dat bijstandsgerechtigden in het woud van de dienstverlening verdwalen en dat bijstandsgerechtigden sneller aan werk worden geholpen. Wethouder Richard Moti van Werk en Inkomen geeft aan dat: “**persoonlijke aandacht** en maatwerk de oplossing is om werkloze bijstandsgerechtigden aan een baan te helpen.” Niet alleen de baan is hierbij van belang, ook moeten de achterliggende problemen en **schulden in kaart** worden gebracht zodat de gemeente Rotterdam bijstandsgerechtigden **duurzaam** aan een baan kan helpen. Verder geeft Richard Moti aan dat vanuit de gemeente er minder papierwerk zal worden verstuurd en dat de inhoud van de brieven moet veranderen: “Ook wil het stadhuis

vriendelijkere brieven naar werkzoekende sturen omdat die nu streng van toon zijn” (art. 13, De Telegraaf, 13 juni 2019). Verder heeft Rotterdam een **werkcafé** opgericht, waar uitkeringsgerechtigden terecht kunnen met al hun vragen over werk. De gemeente Rotterdam is van mening dat bijstandsgerechtigden meer ondersteuning van de gemeente en de overheid nodig hebben. Door middel van verschillende trainingen en workshops hoopt de Gemeente Rotterdam meer bijstandsgerechtigden aan een baan te helpen (art. 20, De Telegraaf, 13 februari 2019). Tot slot is er het matchingsplatform HalloWerk opgericht in Rotterdam, waarbij ze op zoek zijn naar de persoon achter bijstandsgerechtigden: “Diploma’s en werkervaring zijn niet de factoren die tellen, maar juist de **motivatie en talenten**” (art. 23, De Telgraaf, 15 januari 2019).

De gemeente Den Haag wil net zoals Rotterdam en Utrecht de langdurige werkloze bijstandsgerechtigden aan een baan helpen en heeft met dertien **werkgevers werkakkoorden** gesloten om ‘moeilijk plaatsbare bijstandsgerechtigden’ aan een baan te helpen (art. 18, De Telegraaf, 22 maart 2019). De gemeente heeft het Actieplan Werkoffensief +500 opgesteld om meer bijstandsgerechtigden uit de bijstand te krijgen: “Den Haag staat voor de monsterklus om 22.000 langdurig bijstandsgerechtigden de komende twee jaar in beeld te krijgen.” Op deze manier willen zij ervoor zorgen dat iedereen meedoet in Den Haag, waaronder bijstandsgerechtigden (art. 21, De Telegraaf, 17 januari 2019).

Fraude opsporen: Doordat de bijstand een uitkering is, is er ook een mogelijkheid tot frauderen. In De Telegraaf worden voornamelijk Turkse en Marokkaanse bijstandsgerechtigden genoemd die frauderen, omdat ze in Nederland een uitkering krijgen en in hun geboorteland een appartementencomplex zouden bestieren. Deze frauderende bijstandsgerechtigden zijn veroordeeld met werkstraffen (art. 9, De Telegraaf, 10 september 2019). Daarnaast gaat het in artikel 17 (De Telegraaf, 1 april 2019) over de Poolse werknemers die misbruik maken van de Nederlandse bijstandsuitkering: “Het was de idioterie ten top dat Poolse werknemers na een halfjaartje werken in ons land, met behulp van frauderende tussenkantoortjes, drie maanden lang vakantie konden vieren in eigen land.” De Haagse VVD geeft aan dat de opsporing van de frauderende bijstandsgerechtigden in Den Haag **‘slappe hap’** is. Een voorbeeld dat hierbij wordt genoemd is een buitenlands stel dat 12 jaar lang onterecht bijstand ontving en het stel beiden na 35 jaar in Nederland de Nederlandse taal nog niet kunnen spreken. Het stel heeft 60 uur werkstraf gekregen en voor de Haagse VVD was dit tafereel aanleiding genoeg om de taaleis weer op de commissievergadering te zetten. Daarnaast wil VVD-raadslid Judith Oudshoorn-van Grinderen ervoor pleiten dat frauderende bijstandsgerechtigden middels allerlei apparatuur sneller kunnen worden opgespoord, terwijl de linkse partijen dit discriminatie noemen (art. 12, De Telegraaf, 9 juli 2019).

NRC Handelsblad

Tegenprestatie: De meest voorkomende oplossing waarover geschreven wordt in de krantenartikelen is de tegenprestatie waar staatssecretaris Tamara Van Ark (Sociale Zaken, VVD) groot voorstander van

is. Zij geeft aan: “dat de discussie vaak versmald wordt over tot wel of niet overgaan van het werk”, maar het gaat Van Ark er juist om dat mensen zich niet afgeschreven voelen. Een tegenprestatie hoeft niet per se een baan of vrijwilligerswerk te betekenen, maar kan ook een hulpverleningstraject of een opleiding zijn. Het is hierbij van belang dat gemeenten weer in gesprek gaan met alle bijstandsgerechtigden, omdat voornamelijk de mensen die langdurig in de bijstand verkeren uit beeld zijn geraakt (art. 27, NRC, 28 november 2019; art. 30, NRC, 23 november 2019; art. 31, NRC, 22 november 2019). Van Ark vindt dat er vooral iets moet veranderen bij de gemeenten, omdat volgens haar gemeenten op dit moment niet streng genoeg optreden wanneer bijstandsgerechtigden zich niet aan deze tegenprestatie houden. Zij geeft aan dat ze gemeenten zal straffen door bijvoorbeeld te korten op het bijstandsbudget (art. 43, NRC, 22 januari 2019). Een voordeel dat genoemd wordt is: “Een tegenprestatie kan bijstandsgerechtigden uit hun isolement halen. Daarnaast creëert die ook begrip in de samenleving. De bijstandsgerechtigde doet immers iets terug voor het belastinggeld dat hij ontvangt” (art. 28, NRC, 26 november 2019).

De wethouders van Sociale Zaken zijn boos op Van Ark dat zij zich op deze manier uit in de kranten. De wethouders vinden het een gedecentraliseerde zaak: “de tegenprestatie zou geen doel op zich moeten zijn, het doel is om mensen mee te laten doen.” Aldus Peter Heijkoop, wethouder uit Dordrecht en voorzitter binnen de VNG. Directeur Kim Putters van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) is van mening dat je met sancties mensen niet uit de uitkering krijgt. Daarvoor is maatwerk nodig en dat kost geld: “Geld dat Van Ark vooralsnog niet wil vrijmaken.” (art. 29, NRC, 25 november 2019). Tot slot wordt een uitspraak van Monique Kremer (Bijzonder hoogleraar actief burgerschap aan de UvA) geciteerd waarin zij aangeeft dat de tegenprestatie geen nut heeft als deze dwingend wordt opgelegd: “We weten dat heel sterke sollicitatieverplichtingen meestal contraproductief zijn voor mensen die al lang geen werk meer hebben.” (art. 43, NRC, 22 januari 2019).

Het grootste verschil tussen staatssecretaris Van Ark en de gemeenten is dat Van Ark de tegenprestatie ziet als een passend aanbod dat niet vrijblijvend is, terwijl de gemeenten pleiten voor ‘maatwerk’. Van Ark geeft hierbij als argument dat de uitkeringsontvangers de tegenprestatie niet zomaar mogen afwijzen: “wanneer ze dat wel doen worden ze gekort op de uitkering.” Boaz Adank (VVD), wethouder van Economie en Werk in Breda is het eens met Van Ark. In Breda wordt de tegenprestatie al uitgevoerd en geeft hierbij het volgende argument: “Het valt niet uit te leggen dat bijstandsgerechtigden in Breda wel een tegenprestatie moeten leveren en elders niet.” Daarnaast wordt aangegeven dat de meer rechtste steden zoals Rotterdam zich houden aan de tegenprestatie en de meer linkse steden zoals Amsterdam en Groningen geen tegenprestatie verlangen (art. 43, NRC, 22 januari 2019). De VNG daarentegen is van mening dat de verplichting ‘vastleggen’ overbodig is: “Het vastleggen van deze regel in de wet beperkt gemeenten juist in hun mogelijkheden om maatwerk te bieden.” Jasper van Dijk (SP) voegt hieraan toe dat hij de sanctie van Van Ark ‘misplaatste stoerheid’ vindt. Volgens hem leidt de tegenprestatie tot werken zonder loon en verdringing van betaalde werknemers. Daarnaast geeft Johan Hamster (ChristenUnie), wethouder Werk en Inkomen Stadskanaal aan dat hij het kwalijk vindt dat met het voorstel van de tegenprestatie getracht wordt dat

iedereen een tegenprestatie kan leveren. Voor sommigen is het al een dagtaak om überhaupt hun leven weer op de rails te krijgen: “Dat ontkennen vind ik getuigen van een irreëel mensbeeld” (art. 31, NRC, 22 november 2019).

Basisbaan: In artikel 25 (NRC, 17 januari 2020) wordt aangegeven dat de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) pleit voor een basisbaan, omdat werken meer zelfrespect schept dan een uitkering: “Werk is **psychologisch en sociaal** zo belangrijk dat mensen niet meer kunnen worden ‘afgescheept’ met een uitkering.” De WRR is van mening dat de basisbaan een structurele werkvoorziening moet worden (art. 25, NRC, 17 januari 2020). Onder andere Amsterdam is aan de slag gegaan met deze basisbaan met het opstarten van de Werkbrigade. Het idee van de basisbaan is dat langdurig werkzoekenden middels een traject aan een baan worden geholpen. CDA-leider Sybrand Buma is voorstander van deze basisbaan. De D66 daarentegen geeft als reactie dat: “ze bang is dat het salaris onder het minimumloon de norm gaat worden” (art. 39, NRC, 11 maart 2019). Daarnaast wordt als tegenreactie op de basisbaan gegeven dat het risico bestaat dat het ten koste gaat van de al bestaande banen. Wethouder Rutger Groot Wassink (Sociale Zaken, GroenLinks), die verantwoordelijk is voor de Werkbrigade Amsterdam geeft als reactie: “Verdringing kun je nooit helemaal vermijden, maar we doen ons best de Werkbrigade echt op werkzaamheden te zetten die anders blijven liggen.” Daarnaast geeft hij aan dat hij vindt dat iedereen die kan werken moet kunnen werken en daarbij riskeert de stad een korting van tientallen miljoenen van het Rijk als de uitstroom niet wordt verbeterd (art. 25, NRC, 17 januari 2020; art. 33, NRC, 25 mei 2019).

Persoonlijke ontwikkeling: De Sociaaleconomische raad (SER) is van mening dat de overheid werklozen vaker scholing moet aanbieden, zodat hun baankansen worden vergroot: “Mensen krijgen te weinig kansen om hun loopbaanperspectief te verbeteren via een opleiding of cursus” (art. 26, NRC, 18 december 2019). De gemeenten en het UWV moeten zich hierbij minder richten op de kortste weg naar werk en meer op een duurzame baankans op de langere termijn. Wethouder Richard Moti van Werk in Inkomen (PvdA) in Rotterdam is blij met het advies van de SER, omdat mensen die via een korte termijnstrategie aan een baan worden geholpen een verhoogd risico op baanverlies oplopen. Tevens leidt een dergelijke strategie vaak tot een onzeker, tijdelijk contract met een laag salaris. Om de korte termijnstrategie te doorbreken pleit voorzitter Mariëtte Hamer van de SER voor een samenwerking tussen gemeenten, bedrijven en onderwijsinstellingen zodat er maatwerk geboden kan worden. Het is daarbij van belang dat gemeenten in staat zijn om hun bijstandsontvangers beter te begeleiden (art. 26, NRC, 18 december 2019; art. 42, NRC, 9 februari 2019; art. 43, NRC, 22 januari 2019).

6.2.4 Verantwoordelijkheden

De Telegraaf

Wanneer het in de krantenartikelen gaat over de verantwoordelijkheid, gaat het over verschillende niveaus. Het hoogste niveau is de Europese-Unie, gevolgd door de Nederlandse overheid en tot slot de

gemeenten. De Europese-Unie neemt onder andere beslissingen over de uitkeringen die buitenlanders ontvangen wanneer ze (tijdelijk) werken in Nederland. Hierbij wordt aangegeven dat de Europarlementariërs er bijna voor hadden gezorgd dat uitkeringsfraude van Oost-Europese werknemers zou worden vergemakkelijkt: “Wat uit had kunnen lopen op een gigantische blunder, liep uiteindelijk met een sisser af in het Europarlement.” De Oost-Europese gastarbeiders zouden gemakkelijk misbruik kunnen maken van onze uitkeringen, wat Nederland miljoenen euro’s per jaar zou kunnen gaan kosten (art. 14, De Telegraaf, 19 april 2019).

De overheid wordt voornamelijk verantwoordelijk gehouden voor het budget dat er is voor bijstandsgerechtigden. In Nederland zijn verschillende gemeenten bezig om het aantal bijstandsgerechtigden te verminderen en hen te helpen bij het zoeken naar een baan, maar hiervoor zal er geld beschikbaar moeten worden gesteld door de overheid: “Onze overheid zou ook best een duit in het zakje kunnen doen door het bedrijfsleven een compensatie te geven om dit mogelijk te maken” (art. 14, De Telegraaf, 29 april 2019).

Gemeenten zijn verantwoordelijk om bijstandsgerechtigden te begeleiden in het vinden van een baan en het oplossen van achterliggende problemen. Hiervoor zijn verschillende akkoorden, coalities en werkbewegingen opgesteld zoals aangegeven onder de paragraaf 6.2.3 ‘Oplossingen’. Daarnaast worden gemeenten erop aangesproken als ze het bijstandsbeleid niet uitvoeren, waar de tegenprestatie onder valt. Voornamelijk staatssecretaris Van Ark (SZW) pleit ervoor dat het landelijke beleid wordt uitgevoerd per gemeente en wanneer dit niet het geval is zal ze verdergaande maatregelen met de desbetreffende gemeenten gaan treffen. De staatssecretaris noemt het ongewenst en zorgelijk dat gemeenten niet deze verantwoordelijkheid nemen: “Mijn handen jeuken” (art. 22. De Telegraaf, 17 januari 2019).

NRC Handelsblad

De verantwoordelijkheden worden voornamelijk bij de overheid of bij de gemeenten gelegd. Staatssecretaris van Ark (Sociale Zaken, VVD) vindt dat gemeenten verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de Participatiewet, waaronder de tegenprestatie. Zij wil af van de vrijblijvendheid en vastleggen dat alle gemeenten bijstandsgerechtigden een passend, niet vrijblijvend aanbod doen. Van Ark geeft aan dat gemeenten in gesprek moeten gaan met alle bijstandsgerechtigden, omdat mensen die langdurig in de bijstand zitten vaak uit beeld zijn geraakt (art. 29, NRC, 25 november 2019; art. 30, NRC, 23 november 2019). Gemeenten, onder leiding van de VNG vinden dat de verplichting die Van Ark aandraagt overbodig is omdat het hun mogelijkheden juist zou beperken (art. 31, NRC, 22 november 2019). Directeur Kim Putters (SCP) legt alle verantwoordelijkheid neer bij de gemeenten. Zij geeft aan dat: “politiek scoren met een tegenprestatie niet bijdraagt aan het oplossen van het probleem” (art. 29, NRC, 25 november 2019).

Wanneer de verantwoordelijkheid bij de overheid gelegd wordt, gaat het vaak over financiële steun voor gemeenten. “Om iedereen mee te laten doen, is er meer geld nodig voor een passend aanbod” (art. 31, NRC, 22 november 2019). Er wordt voornamelijk geschreven over de bezuinigingen

die hebben plaatsgevonden (art. 32, NRC, 19 november 2019). Daarnaast wordt aangegeven dat projecten zoals de Werkbrigade van Amsterdam ook in andere gemeenten kunnen werken, maar dat niet iedere gemeente hier zelf geld voor heeft. De Rijksoverheid gaat over het minimumloon, toeslagen en werkgeverskosten om iemand in dienst te nemen en zou gemeenten hierbij moeten helpen (art. 41, NRC, 16 februari 2019).

6.2.5 De Telegraaf versus NRC Handelsblad

De context rondom bijstandsgerechtigden wordt uiteengezet aan de hand van de probleembeschrijving, de oorzaken, de oplossingen en de verantwoordelijkheden. De Telegraaf beschrijft het probleem door aan te geven dat veel bijstandsgerechtigden werkloos zijn, met de focus op de economische zin door aan te geven dat er bespaard kan worden als mensen uit de bijstand stromen. In NRC Handelsblad wordt het probleem vaak beschreven in termen van armoede. De belangrijkste overeenkomst tussen De Telegraaf en NRC Handelsblad is dat er in beide dagbladen over de frauderende bijstandsgerechtigden wordt geschreven.

Zowel in De Telegraaf als NRC Handelsblad wordt er in enkele artikelen verwezen naar de oorzaken waardoor mensen de bijstand instromen. In De Telegraaf wordt er geschreven over 'meerdere problemen', terwijl NRC Handelsblad de oorzaken meer op individueel niveau bekijkt zoals geestelijke of lichamelijke gezondheidsproblemen.

De overkoepelende oplossing die zowel in De Telegraaf als NRC naar voren komt is de tegenprestatie die ingevoerd moet worden ter compensatie voor een bijstandsuitkering. Het verschil tussen De Telegraaf en NRC Handelsblad is dat er in De Telegraaf geschreven wordt over het stimuleren van werk, waar in NRC Handelsblad specifiek verwezen wordt naar de basisbaan. Daarnaast is het verschil tussen beide dagbladen dat er in De Telegraaf oplossingen aangedragen worden om de frauderende bijstandsgerechtigden op te sporen, waar er in NRC Handelsblad meer oplossingen beschreven worden die tegemoet komen aan de persoonlijke ontwikkelingen van bijstandsgerechtigden om de afstand tot de arbeidsmarkt te verkleinen.

Tot slot wordt er in zowel De Telegraaf als NRC Handelsblad een verantwoordelijkheid toegekend aan de gemeenten en de overheid die ervoor moeten zorgen dat er budget is om bijstandsgerechtigden hulp aan te bieden waardoor ze meer kans hebben om de bijstand uit te stromen.

6.3 Frames

Aan de hand van de typering van bijstandsgerechtigden en de beschrijving van de context is er een signature matrix opgesteld (zie Bijlage 5). In deze signature matrix zijn de twee volgende frames weergegeven: 'bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame en 'bijstandsgerechtigden zijn slachtoffers'-frame. De frames komen voort uit de inhoud van de krantenartikelen, doordat informatie over bijstandsgerechtigden op een bepaalde manier wordt beschreven. De frames zijn hieronder uiteengezet.

6.3.1 'Bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame

Bijstandsgerechtigden worden in zowel de Telegraaf als NRC Handelsblad in sommige krantenartikelen neergezet als 'daders'. In De Telegraaf gaat het om negen van de 24 artikelen en in NRC Handelsblad om vier van de negentien artikelen. In de Telegraaf worden bijstandsgerechtigden beschreven als mensen die niks doen en toch geld van de overheid krijgen in de vorm van een uitkering. Bijstandsgerechtigden worden profiteurs van de maatschappij genoemd. In dit 'bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame worden zij gezien als mensen die hun handen op houden in plaats van dat ze hun handen uit de mouwen steken. Bijstandsgerechtigden zijn volgens dit frame mensen die achteroverleunen terwijl ze een uitkering ontvangen (art. 3, De Telegraaf, 23 november 2019; art. 4; De Telegraaf, 22 november 2019; art. 17, De Telegraaf, 1 april 2019). In NRC Handelsblad worden bijstandsgerechtigden zelf verantwoordelijk gehouden voor het feit dat ze arm zijn en de uitspraak van premier Rutte wordt aangehaald dat bijstandsgerechtigden altijd vakantie zouden hebben. Een beeld dat naar voren wordt gebracht in NRC Handelsblad over bijstandsgerechtigden is dat ze vaak ziek zijn of gewoon wegblijven (art. 32, NRC, 19 november 2019; art. 33, NRC, 25 mei 2019; art. 42, NRC, 9 februari 2019). Het 'bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame wordt versterkt doordat er aangegeven wordt dat er jaarlijks gefraudeerd wordt met de bijstandsuitkering door een selecte groep mensen en dat de opsporing van deze frauderende bijstandsgerechtigden versterkt moet worden. Een dader moet immers gevonden en gestraft worden (art. 9, De Telegraaf, 10 september 2019; art. 12, De Telegraaf, 9 juli 2019; art. 28, NRC, 26 november 2019; art. 30, NRC, 23 november 2019).

In het 'bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame' wordt de tegenprestatie als een verplichte wederkerigheid gezien voor het ontvangen van een uitkering. Bijstandsgerechtigden worden onder andere als daders gezien, wanneer zij niet de Nederlandse taal beheersen terwijl een cursus Nederlands één van de eisen is van de ingevoerde tegenprestatie in 2015. Wanneer zij niet aan deze verplichting voldoen moeten ze worden gekort op de bijstandsuitkering. Andere voorbeelden van een vorm van tegenprestatie zijn straatvuil opruimen, boodschappen doen voor anderen of helpen in verzorgingshuizen. Voornamelijk staatssecretaris Van Ark (SZW) wordt in deze discussies genoemd als voorstander van de tegenprestatie (art. 3, De Telegraaf, 23 november 2019). Een tegenprestatie wordt gezien als een verplichte vorm van vrijwilligerswerk waarmee bijstandsgerechtigden een bijstandsuitkering kunnen compenseren. Met een tegenprestatie hopen Van Ark en Dijkhoff (VVD) dat bijstandsgerechtigden niet alleen maar hun hand blijven ophouden, maar er ook iets voor terug doen in de vorm van wederkerigheid. Met een tegenprestatie moeten werkzaamheden worden verricht die nu blijven liggen. Daarnaast wordt de tegenprestatie in het 'bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame dusdanig beschreven dat de tegenprestatie er uiteindelijk voor zorgt dat meer bijstandsgerechtigden een baan vinden en hierdoor de bijstand kunnen verlaten. Een uitstroom van bijstandsgerechtigden betekent een minder grote uitgave van het bijstandsbudget in het algemeen.

6.3.2 'Bijstandsgerechtigden zijn slachtoffers'-frame

Naast dat bijstandsgerechtigden worden geframed als 'daders', worden ze in sommige artikelen juist neergezet als 'slachtoffers'. In totaal gaat het om zes van de 24 artikelen van De Telegraaf en tien van de negentien artikelen van NRC Handelsblad. Middels dit frame worden bijstandsgerechtigden gezien als mensen die onvrijwillig van een bijstandsuitkering moeten leven, door arbeidsbeperkingen of omdat ze vanwege hun leeftijd amper in aanmerking komen voor een baan. Armoede is niet wie je bent, maar een situatie waarin je bent terechtgekomen (art. 27, NRC, 28 november 2019). Doordat ze vanwege allerlei verschillende factoren werkloos kunnen worden en hun schulden oplopen, wordt de positie van bijstandsgerechtigden nog ingewikkelder en wordt de afstand tot de arbeidsmarkt vergroot (art. 3, De Telegraaf, 23 november 2019; art. 11, De Telegraaf, 16 juli 2019; art. 18, De Telegraaf, 22 maart 2019). Het stereotypebeeld dat bijstandsgerechtigden profiteurs zijn wordt weerlegd met het argument dat er veel bijstandsgerechtigden zijn die niet in staat zijn om te werken (art. 19, De Telegraaf, 28 februari 2019; artikel 4, De Telegraaf, 22 november 2019). In NRC Handelsblad worden bijstandsgerechtigden in zes van de negentien artikelen neergezet als 'arme' mensen die langdurig werkloos zijn. Voornamelijk het gebrek aan zelfvertrouwen, problemen met familieleden en schulden worden als redenen genoemd waardoor mensen langdurig in de bijstand zitten (art. 43, NRC, 22 januari 2019). Bijstandsgerechtigden worden niet allemaal over één kam geschoren, maar er wordt een onderscheid gemaakt tussen mensen die wel willen werken, maar die vanwege allerlei factoren niet kunnen werken. Het beeld dat bijstandsgerechtigden 'geen zin' hebben om te werken wordt weerlegd met het argument dat voor veel bijstandsgerechtigden werken onmogelijk is vanwege lichamelijke of geestelijke gezondheidsproblemen (art. 29, NRC, 25 november 2019). Om het 'bijstandsgerechtigden zijn slachtoffers'-frame te benadrukken worden in de krantenartikelen (ex)bijstandsgerechtigden geciteerd of komen zij zelf aan het woord. De bijstandsgerechtigden geven aan dat het beeld dat over hen geschetst wordt dat zij lui zijn en onwil hebben om te werken onjuist is. Zij vinden het een vervelend en onterecht stereotype dat bijstandsgerechtigden niet willen werken en thuis zitten te wachten tot het geld binnen komt (art. 29, NRC, 25 november 2019; art. 34, NRC, 15 mei 2019). Daarnaast blijkt uit de citaten van bijstandsgerechtigden dat veel bijstandsgerechtigden buiten de regelingen vallen, waardoor de situatie nog complexer wordt en de uitkering allesbehalve een 'vetpot' is (art. 19, De Telegraaf, 28 februari 2019). Het is voor langdurige bijstandsgerechtigden lastig om aan een baan te komen, doordat er niet genoeg individuele programma's zijn of het proces en de regels ingewikkeld en langdradig zijn. Bijstandsgerechtigden hebben meer hulp en ondersteuning nodig van de gemeente en de overheid (art. 11, De Telegraaf, 16 juli 2019; art. 13, De Telegraaf, 13 juni 2019; art. 20, De Telegraaf, 13 februari 2019).

Wanneer bijstandsgerechtigden als slachtoffers worden gezien, wordt de tegenprestatie gezien als een vorm van ondersteuning, bijvoorbeeld een hulpverleningstraject of dat zij hulp nodig hebben bij het vinden van (vrijwilligers)werk. Wanneer bijstandsgerechtigden middels de

tegenprestatie de afstand tot de arbeidsmarkt moeten verminderen, is het van belang dat ze meer persoonlijke aandacht en maatwerk krijgen, waarbij het oplossen van problemen centraal staat. De tegenprestatie staat bij het 'bijstandsgerechtigden zijn slachtoffers'-frame niet in het teken van (vrijwilligers)werk of mantelzorg, maar het volgen van een cursus of training waarbij ze bijvoorbeeld een sollicitatiegesprek oefenen, om op die manier de afstand tot de arbeidsmarkt te verminderen. Voornamelijk de gemeenten worden als verantwoordelijk gezien om ervoor te zorgen dat de tegenprestatie wordt uitgevoerd, waarbij de overheid financiële steun biedt om iedere bijstandsgerechtigde zo zorgvuldig mogelijk te kunnen helpen. De tegenprestatie in het 'bijstandsgerechtigden zijn slachtoffers'-frame wordt minder gezien als een verplichte dienst in ruil voor een uitkering, maar meer als een hulpmiddel waarbij persoonlijke ontwikkeling op nummer één staat.

7. Analyse

In paragraaf 6.3 'frames' zijn respectievelijk het 'bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame en 'bijstandsgerechtigden zijn slachtoffers'-frame besproken. In dit hoofdstuk worden beide frames vergeleken met de bestaande beeldvorming over bijstandsgerechtigden aan de hand van de literatuurstudie, om op deze manier te onderzoeken hoe de empirie van dit onderzoek bijdraagt aan de literatuur.

7.1 'Bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame

Het 'bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame is een frame dat al langer bekend is. Door de jaren zijn er verschillende onderzoeken gedaan naar de beeldvorming over bijstandsgerechtigden, waarvan de uitkomsten veelal negatief waren. In het onderzoek van Bierbaum en Gassmann (2016) werd al gesproken over de uitspraak dat bijstandsgerechtigden 'profiteurs' zijn. Daarnaast blijkt dat bijstandsgerechtigden vaker beschuldigd worden van fraude doordat ze ongeldige redenen geven om onder de verplichte tegenprestatie uit te komen (Arnoldus en Hofs, 2016). Tot slot is onder andere uit onderzoek van Meerman et al. (2019) geconcludeerd dat een stereotype beeld over bijstandsgerechtigden is dat ze hele dagen thuis op de bank hangen en ondertussen een uitkering ontvangen. Het 'bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame is in dit opzicht een aanvulling op de bevindingen van de bestaande onderzoeken naar beeldvorming over bijstandsgerechtigden. Hoewel het door deze overeenkomsten aannemelijk is dat het 'bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame een bestaand frame is in de media, geeft dit onderzoek er deels een nieuwe invulling aan, namelijk dat het ontvangen van bijstand ook verplichtingen schept. In het 'bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame wordt er namelijk een link gelegd met de verplichte tegenprestatie, waarbij bijstandsgerechtigden als daders worden gezien wanneer ze deze verplichting niet nakomen. De tegenprestatie wordt gezien als een tegemoetkoming voor de bijstandsuitkering. Het tegenprestatie perspectief is in deze zin een nieuwe invalshoek.

Het gevolg van het 'bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame is dat door de negatieve stereotype beelden over bijstandsgerechtigden werkgevers bang zijn dat bijstandsgerechtigden niet gemotiveerd zijn en niet kunnen voldoen aan de productiviteit van het werk ten opzichte van collega's vanwege privéproblemen (Van der Aa en Van Berkel, 2014). Uit onderzoek is gebleken dat bijstandsgerechtigden het als persoonlijk falen zien dat zij in de bijstand zitten en dit gevoel kan leiden tot schaamte, vernedering en gebrek aan zelfvertrouwen ("Hoe kan de bijstand rechtvaardiger?", 2020). Door deze gevoelens dragen bijstandsgerechtigden in zekere zin zelf bij aan het in stand houden van het 'bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame. Wanneer het 'bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame systematisch en op langer termijn wordt gebruikt, ontstaat er een stigma over bijstandsgerechtigden wat afbreuk doet aan hun reputatie en wordt door de bijstandsgerechtigden als onwenselijk ervaren (Jones et al., 1984; Crocker et al., 1998). Het daderframe draagt daarmee niet bij aan het vertrouwen van bijstandsgerechtigden om uit de bijstand te komen, noch draagt het bij aan dat een persoon in de bijstand een aantrekkelijke arbeidskracht voor werkgevers is.

7.2 'Bijstandsgerechtigden zijn slachtoffers'-frame

Het 'bijstandsgerechtigden zijn slachtoffers'-frame is gezien de literatuurstudie een nieuwe invalshoek. Hoewel het onderzoek van Elshout (2016) heeft aangetoond dat bijstandsgerechtigden die werkloos zijn en actief zoeken naar een baan, er niet altijd iets aan kunnen doen dat ze werkloos zijn omdat er weinig werk is, gaat het grootste deel van de onderzoeken naar beeldvorming over bijstandsgerechtigden over negatieve stereotype beelden over deze groep. Daarnaast zijn deze onderzoeken veelal uitgevoerd vanuit het perspectief van de bijstandsgerechtigden, waarbij met name de belemmeringen en knelpunten waar bijstandsgerechtigden tegenaan lopen zijn beschreven. Hierdoor kregen de resultaten een vrij negatieve lading, omdat bijstandsgerechtigden bijvoorbeeld aangaven vooroordelen en discriminatie te ervaren (Gemeente Utrecht, 2019). Een overeenkomst tussen het 'bijstandsgerechtigden zijn slachtoffers'-frame met bestaande onderzoeken is een onderzoek naar de persoonskenmerken van bijstandsgerechtigden, waaruit naar voren is gekomen dat veel bijstandsgerechtigden een arbeidshandicap hebben of vanwege hun leeftijd lastig aan een baan kunnen komen. Daarnaast wordt er vaak een relatie gelegd tussen bijstandsgerechtigden en mensen een migratie-achtergrond, waaruit blijkt dat een deel van de bijstandsgerechtigden niet-westerse migranten zijn. Echter is er in deze onderzoeken naar de persoonskenmerken van bijstandsgerechtigden ook de focus gelegd op de negatieve stereotypen. Mensen met een arbeidshandicap zouden zelfmedelijden hebben en mensen met een migratieachtergrond worden gezien als lui en ongemotiveerd (Colella en Stone, 2005; Kleinpenning en Hagendoorn, 1993; Zaroni en Janssens, 2004; Van Laer en Janssens, 2011). Het verschil tussen bestaande onderzoeken en 'bijstandsgerechtigden zijn slachtoffer'-frame is dat bestaande onderzoeken zoals hierboven beschreven de persoonskenmerken in een negatief daglicht plaatsen. Het slachtoffer frame benadrukt dat bijstandsgerechtigden niet vrijwillig voor de bijstand hebben gekozen en haalt oplossingen aan om bijstandsgerechtigden te helpen, bijvoorbeeld middels coaching de afstand tot de arbeidsmarkt te

verminderen. Daarmee worden de bijstandsgerechtigden weliswaar als slachtoffer afgebeeld, maar juist vanwege dit beeld worden ze ook afgebeeld als minder aantrekkelijke kracht op de arbeidsmarkt.

Terwijl bijstand volgens het daderframe eerder plichten oplegt aan de bijstandsgerechtigden in de vorm van een tegenprestatie, is het volgens het slachtofferframe eerder een recht, omdat bijstandsgerechtigden het al zo moeilijk hebben. Beide frames bemoeilijken waarschijnlijk het verwerven van een betaalde baan op de arbeidsmarkt.

8. Conclusie

In dit hoofdstuk zullen aan de hand van de literatuurstudie en de bevindingen uit de inductieve frame-analyse antwoorden worden gegeven op de deelvragen en aan het einde zal de hoofdvraag beantwoord worden (zie paragraaf 1.2). Tot slot wordt er een uiteenzetting geven over wat deze frames in de media betekenen voor de beeldvorming over bijstandsgerechtigden en hun positie op de arbeidsmarkt.

Wat houdt ‘de bijstand’ in en op welke manier wordt iemand een bijstandsgerechtigde?

Met de bijstand wordt bedoeld dat mensen financieel worden bijgestaan door de overheid in de vorm van een uitkering. Sinds 2015 valt de bijstandsuitkering onder de Participatiewet. De Participatiewet heeft naast het bieden van financiële steun als doel om meer mensen aan het werk te krijgen door hen te ondersteunen in het zoeken naar een baan (Borghouts en Freese, 2016). Iemand kan een bijstandsuitkering aanvragen wanneer diegene een Nederlandse burger van 18 jaar of ouder is en onvoldoende inkomen of vermogen heeft om van te leven (“Heb ik recht op bijstand?”, z.d.). De voornaamste redenen waarom mensen een bijstandsuitkering aanvragen zijn omdat ze hun baan verliezen of omdat bijvoorbeeld de arbeidsongeschiktheidsverzekering wordt stopgezet. De groep bijstandsgerechtigden bestaat voor het grootste deel uit mensen met een leeftijd van 45 jaar of ouder, mensen met psychische klachten en de meeste bijstandsgerechtigden zijn relatief laag opgeleid. Daarnaast blijkt dat begin 2020 de helft van de bijstandsgerechtigden bestaat uit niet westerse migranten (Blommesteijn & Mallee, 2009; Bonoli en Hinrichs, 2012).

Wat wordt er verstaan onder beeldvorming en wat is de invloed van media op beeldvorming?

Beeldvorming in de context van dit onderzoek wordt gezien als het beeld dat mensen hebben over de werkelijkheid (Gijsberts en Dagevos, 2004). Wanneer een beeld constant wordt herhaald, ontstaat er een generaliserend beeld, ofwel stereotype, waarbij een bepaalde groep met een bepaald kenmerk geassocieerd wordt (Smits en Porzionato, 2016; Shadid en Koningsveld, 1999; Macrae & Bodenhausen, 2001). De media spelen een belangrijke rol bij de beeldvorming. Aan de ene kant bepalen de media welke beelden er naar buiten worden gebracht en aan de andere kant beïnvloeden de media de beeldvorming van de ontvangers door de manier waarop ze bestaande beelden vormgeven. Dit proces

wordt in de literatuur 'agendasetingtheorie' genoemd, onderverdeeld in 'priming' en 'framing'. De agendasetting houdt in dat de media bepalen welke onderwerpen er aan bod komen. Er is sprake van priming als de media aangeven welke beelden uit het verleden als beoordelingsmaatstaf kunnen gelden, waarbij de ontvangers onbewust verbanden leggen doordat ze herhaaldelijk worden blootgesteld aan beelden. Framing houdt in dat de media er bewust voor kiezen om een onderwerp in een bepaald perspectief te plaatsen, zodat de perceptie van de ontvangers wordt beïnvloed. Toegepast op dit onderzoek geldt dus dat de media een belangrijke invloed hebben op het beeld dat de lezers van De Telegraaf en NRC Handelsblad, waaronder werkgevers, hebben over bijstandsgerechtigden,

Hoe worden bijstandsgerechtigden getypeerd in De Telegraaf en NRC Handelsblad?

Bijstandsgerechtigden worden in De Telegraaf over het algemeen negatiever neergezet dan in NRC Handelsblad. In De Telegraaf komt het 'bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame vaker voor dan in NRC Handelsblad, waarbij ze worden neergezet als 'profiteurs', 'uitkeringstrekkers'. Bijstandsgerechtigden in NRC Handelsblad worden in sommige artikelen ook in een negatief daglicht geplaatst, maar hierbij wordt er vaker een nuance gelegd in de termen die voor een bijstandsgerechtigde worden gebruikt. Er wordt bijvoorbeeld aangegeven dat niet iedereen capabel is om te werken, terwijl diegene niets liever zou willen. In De Telegraaf wordt deze nuance ook gelegd, echter in minder artikelen en veelal wordt deze nuance gelegd door bijstandsgerechtigden zelf. Tot slot worden bijstandsgerechtigden in De Telegraaf veelal besproken vanuit de context dat het mensen zijn met problemen, wat in principe al een negatieve persoonlijke lading geeft, terwijl NRC Handelsblad bijstandsgerechtigden eerder neerzet als mensen die werkloos zijn wat ook het gevolg kan zijn van externe factoren uit maatschappij, zoals een economische crisis. Het grootste verschil tussen De Telegraaf en NRC Handelsblad is dat De Telegraaf de negatieve kant van bijstandsgerechtigden meer benadrukt, waarbij eerder aangegeven wordt dat de oorzaken en gevolgen voortkomen uit persoonlijke invloeden, bijvoorbeeld dat ze niet gemotiveerd zijn om werk te vinden. NRC Handelsblad daarentegen geeft een meer genuanceerd beeld van bijstandsgerechtigden, waarbij de oorzaken en gevolgen worden beschreven als een situatie waar de bijstandsgerechtigden zelf minder invloed op hebben, zoals een economische crisis, waardoor het lastig is om werk te vinden.

Hoe wordt de context van bijstandsgerechtigden in De Telegraaf en NRC Handelsblad geconstrueerd?

Zowel in De Telegraaf als NRC Handelsblad wordt er een probleem rondom bijstandsgerechtigden beschreven. Er wordt in beide dagbladen beschreven hoe het komt dat iemand in de bijstand terecht komt en hoe die eventueel weer kan uitstromen. Bovendien wordt aangegeven wie verantwoordelijk is voor de gehele situatie rondom bijstandsgerechtigden.

Probleembeschrijving

In beide dagbladen wordt het probleem beschreven dat veel bijstandsgerechtigden werkloos zijn en dat hier verandering in moet komen. In de Telegraaf wordt hier meer de nadruk gelegd op de financiële gevolgen, de bijstand als kostenpost, waarbij aangegeven wordt dat het budget voor gemeenten om bijstandsgerechtigden te ondersteunen verlaagd is. Daarnaast wordt er aangegeven dat de overheid kan besparen op de bijstandsuitkering als meer mensen de bijstand uitstromen. In NRC Handelsblad worden werkloze bijstandsgerechtigden meer besproken in de context van armoede en dat deze armoedeproblemen met zich meebrengt. De bijstandsgerechtigde die leeft op de armoedegrens. Waar de Telegraaf meer de focus legt op de economische gevolgen van het probleem, wordt er in de artikelen van NRC Handelsblad meer gekeken naar de persoonlijke gevolgen van de werkloosheid, zoals schaamte of juist dat het vinden van een baan voordelen kan hebben.

Oorzaken

In zowel De Telegraaf als NRC Handelsblad wordt er nauwelijks aandacht besteed aan de oorzaken van het in de bijstand geraken. Wanneer het wel over oorzaken gaat, zijn het vaak persoonlijke oorzaken zoals dat iemand vanwege een arbeidsbeperking werkloos is geraakt en uiteindelijk in de bijstand is terecht gekomen. Het verschil tussen de twee dagbladen is dat er in De Telegraaf vaker wordt geschreven over 'meerdere problemen' en 'multi problematiek' en de NRC in de meeste gevallen iets meer context geeft door voorbeelden zoals een burn-out of een hersenbloeding te noemen als oorzaken.

Oplossingen

Zowel in De Telegraaf als NRC Handelsblad wordt de tegenprestatie beschreven als het over oplossingen gaat. In De Telegraaf wordt de tegenprestatie voornamelijk gezien als een verplichte wederkerigheid in ruil voor een uitkering, zoals vrijwilligerswerk. In NRC Handelsblad wordt de tegenprestatie beschreven als een vorm van ondersteuning voor bijstandsgerechtigden waardoor zij de bijstand kunnen uitstromen, zoals trainingen waarmee ze hun baankans vergroten.

Wanneer het gaat over de werkloze bijstandsgerechtigden worden in De Telegraaf verschillende oplossingen aangedragen, zoals werkakkoorden die kunnen verschillen per gemeente. In de NRC wordt benadrukt dat de basisbaan zijn intrede moet doen waarbij een veertigurige werkweek centraal staat. Het verschil is dat de aanpak middels werkakkoorden per gemeenten erop gebrand is om zo snel mogelijk zoveel mogelijk mensen aan een baan te helpen, waarbij de kans bestaat dat iemand op den duur weer instroomt. De basisbaan daarentegen pleit voor een meer duurzame oplossing waarbij er niet wordt gekeken hoe snel iemand aan het werk kan, maar dat iemand zolang en zo optimaal mogelijk zijn of haar werk kan uitvoeren. Tot slot wordt er zowel in De Telegraaf als NRC Handelsblad geschreven over frauderende bijstandsgerechtigden. Het verschil tussen deze dagbladen is dat De Telegraaf meer aandacht besteedt aan de manier waarop frauderende bijstandsgerechtigden moeten worden aangepakt, terwijl NRC Handelsblad aangeeft dat de

frauderende bijstandsgerechtigden maar een klein onderdeel van de grote groep is en oplossingen meer gericht moeten zijn op de persoonlijke ontwikkelingen van bijstandsgerechtigden.

Verantwoordelijkheid

In zowel De Telegraaf als NRC Handelsblad worden de Nederlandse overheid en gemeenten gezien als verantwoordelijkheden voor de situatie rondom bijstandsgerechtigden. Enerzijds de overheid omdat zij met name verantwoordelijk zijn voor het budget dat vrijgemaakt wordt om bijstandsgerechtigden te ondersteunen en anderzijds gemeenten omdat zij verantwoordelijk zijn om die steun daadwerkelijk aan bijstandsgerechtigden te bieden en ervoor te zorgen dat de Participatiewet op de juiste manier wordt uitgevoerd. Daarnaast wordt in De Telegraaf de Europese-Unie verantwoordelijk gehouden voor de situatie van niet Nederlandse bijstandsgerechtigden, waaronder de Poolse seizoenarbeiders die na een aantal maanden werken vakantie vieren gefinancierd door de Nederlandse bijstandsuitkering.

Welke frames zijn er over bijstandsgerechtigden in De Telegraaf en NRC Handelsblad

De twee overkoepelende frames die naar voren zijn gekomen in zowel De Telegraaf als NRC Handelsblad zijn zoals eerder aangegeven het 'bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame en 'bijstandsgerechtigden zijn slachtoffers'-frame. Bij het 'bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame wordt het beeld van bijstandsgerechtigden weergegeven dat zij een uitkering ontvangen zonder daar iets voor terug te doen. Het 'bijstandsgerechtigden zijn slachtoffers'-frame daarentegen gaat ervanuit dat veel bijstandsgerechtigden niet vrijwillig in de bijstand zitten en dat zij er niks aan kunnen doen dat zij moeten leven van een uitkering.

Welke beeldvorming bestaat er over bijstandsgerechtigden in De Telegraaf en NRC Handelsblad in de periode januari 2019 tot en met januari 2020?

Uit de kwalitatieve inductieve frame-analyse kan geconcludeerd worden dat er niet één overheersend beeld over bijstandsgerechtigden bestaat in De Telegraaf en NRC Handelsblad in de periode januari 2019 tot en met januari 2020. De Telegraaf beschrijft bijstandsgerechtigden op een manier waarbij het 'bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame meer naar vorenkomt door de actoren die worden geciteerd en de discussies die worden aangehaald. NRC Handelsblad daarentegen laat het 'bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame ook aan bod komen, maar binnen de artikelen wordt vaker een nuance gelegd doordat tegenstanders worden geciteerd of de situatie hoe bijstandsgerechtigden het ervaren wordt beschreven. Dit kan verklaard worden door het feit dat De Telegraaf een meer sensationele krant is en NRC Handelsblad een kwaliteitskrant (Melod, 2014). De manier waarop er over bijstandsgerechtigden geschreven wordt verschilt hierdoor ook in de dagbladen. De Telegraaf hangt eerder een negatieve associatie aan de krantenartikelen door woorden te citeren zoals 'profiteurs', 'onwil' en 'handen in de zakken steken'. NRC Handelsblad haalt in enkele artikelen evengoed negatieve uitspraken van

bijvoorbeeld politici aan, maar weerleggen deze uitspraken door bijvoorbeeld aan te geven dat de meeste mensen niet vrijwillig voor gekozen hebben om van een bijstandsuitkering rond te komen.

Impact van frames op de positie van bijstandsgerechtigden in de Nederlandse maatschappij

Aan dit onderzoek ligt een belangrijke assumptie ten grondslag, namelijk dat media van invloed zijn op de beeldvorming over bijstandsgerechtigden in Nederland en dus indirect ook op die van werkgevers. Werkgevers zijn immer degene die verandering kunnen aanbrengen in de positie van de bijstandsgerechtigden.

Wanneer berichten over bijstandsgerechtigden in het 'bijstandsgerechtigden zijn daders'-frame worden geplaatst, krijgen deze berichten een negatieve associatie. Deze negatieve associatie is als gevolg van het frame weer van invloed op de betekenisgeving van de ontvangers van de berichten. Op deze manier hebben De Telegraaf en NRC Handelsblad een sterke invloed op de beeldvorming van de ontvangers en hebben deze twee dagbladen de macht om te bepalen hoe er in de maatschappij over bijstandsgerechtigden wordt gedacht. Mensen zien de berichtgeving in de media als realiteit en deze beelden over de realiteit gebruiken mensen om betekenis te construeren aan de wereld. Hoewel wij weten dat een beeld dat geschetst wordt in de media niet altijd de werkelijkheid representeert, imiteren wij onbewust hetgeen wij in de media zien. Berichtgeving over bijstandsgerechtigden gebruiken wij om waarde toe te kennen aan deze groep mensen, gebaseerd op de beelden en teksten die de media ons verschaft (Shadid, 1994, Gamson et al., 1992; Luyendijk, 2006). De frames die bestaan in De Telegraaf en NRC Handelsblad worden door de ontvangers, waaronder werkgevers, gebruikt om betekenis te geven aan bijstandsgerechtigden en een beeld over deze groep te vormen. Ondanks dat een deel van de bijstandsgerechtigden arbeidsongeschikt is, blijft er nog een groot deel over die willen werken, maar door ziekte of leeftijd langdurig werkloos zijn. De manier waarop bijvoorbeeld ondernemingen en werkgevers over bijstandsgerechtigden denken beïnvloedt de kans op een baan van bijstandsgerechtigden. Wanneer werkgevers bijstandsgerechtigden als daders zien, worden bijstandsgerechtigden als minder aantrekkelijke krachten gezien doordat zij als 'lui' en 'profiteurs' worden afgeschilderd. Wanneer bijstandsgerechtigden als slachtoffers worden gezien worden zij evenmin aantrekkelijke kracht gezien, omdat zij gelinkt worden aan vaak ziek zijn en dat ze extra ondersteuning nodig hebben. Kortom, hoewel het aannemelijk is dat bijstandsgerechtigden eerder worden aangenomen wanneer werkgevers informatie via het 'bijstandsgerechtigden zijn slachtoffers'-frame krijgen, versterken zowel het dader- als slachtofferframe niet de positie van bijstandsgerechtigden op de arbeidsmarkt.

9. Discussie

In dit hoofdstuk worden twee onderdelen besproken. Allereerst wordt er een reflectie gegeven over hoe het proces van het onderzoek is verlopen, waarbij de focus wordt gelegd op de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek. Vervolgens wordt er een aanbeveling gedaan voor mogelijk vervolgonderzoek.

9.1 Verloop proces

Dit onderzoek is uitgevoerd vanuit een interpretatieve benadering, omdat enerzijds journalisten van nieuwsartikelen bepaalde frames gebruiken om informatie te construeren en anderzijds de interpretatie van de onderzoeker een rol speelt, omdat iedereen (on)bewust beschikt over vooraf opgestelde frames. Dit houdt in dat er niet gesproken kan worden over 'de' werkelijkheid (Yanow, 1960). Deze methode is gebaseerd op relevante wetenschappelijke concepten, waarbij ik op een zo duidelijk mogelijke manier heb proberen weer te geven hoe ik te werk ben gegaan. Aan het begin van dit onderzoeksverslag is informatie gegeven over een frame-analyse, zodat de bril die ik als onderzoeker heb opgezet helder is. Daarnaast heb ik middels hoofdstuk 5 'Methodologie' geprobeerd om stapsgewijs het verloop van het onderzoek in kaart te brengen en hoe de interpretatie van de data heeft plaatsgevonden aan de hand van het stappenplan van Van Gorp (2007). Doordat vergelijkbare onderzoeken naar beeldvormingen in dagbladen ook gebruik hebben gemaakt van een inductieve frame-analyse heb ik geprobeerd om een zo betrouwbaar mogelijk onderzoek neer te zetten.

De externe generaliseerbaarheid van dit onderzoek is beperkt, omdat er een selectie is gemaakt van twee uiteenlopende dagbladen en niet alle Nederlands dagbladen zijn meegenomen in dit onderzoek. Daarentegen was het doel van dit onderzoek niet de externe generaliseerbaarheid, maar het doel van dit onderzoek was om te laten zien hoe de twee uiteenlopende dagbladen De Telegraaf en NRC Handelsblad bijstandsgerechtigden framen. Ik zie het hierdoor niet als problematisch dat de externe generaliseerbaarheid beperkt is, omdat mijn doel is geweest om op een inductieve wijze tot frames te komen.

9.2 Aanbeveling

Dit onderzoek naar beeldvorming over bijstandsgerechtigden in de Nederlandse dagbladen De Telegraaf en NRC Handelsblad in de periode januari 2019 tot en met januari 2020 biedt perspectief voor verscheidene vervolgonderzoeken. Zoals eerder aangegeven was het oorspronkelijke doel van dit onderzoek om de beeldvorming van bijstandsgerechtigden te onderzoeken bij werkgevers. Ondanks dat dit onderzoek vanwege de pandemie Covid-19 niet mogelijk was, blijft het een interessant onderzoek voor de toekomst. Doordat veel bijstandsgerechtigden langdurig werkloos zijn is juist de beeldvorming van werkgevers over bijstandsgerechtigden belangrijk voor de positie van bijstandsgerechtigden op de arbeidsmarkt.

Een ander interessant vervolgonderzoek is een onderzoek naar het economische frame omtrent de bijstand. Ondanks dat het dader en slachtoffer frame dominant waren in de betreffende dagbladen, zou het economische frame namelijk een belangrijk onderliggend frame kunnen zijn voor beide frames. Een dader moet immers zijn uitkering terugverdienen met een tegenprestatie en heeft in die zin plichten. Omgekeerd heeft het slachtoffer eerder rechten en dat kost de overheid juist geld, doordat er een cursus of training wordt aangeboden. Daarnaast werd er in de krantenartikelen aangegeven dat een toename van de uitstroom van bijstandsgerechtigden een flinke kostenbesparing zou zijn voor de overheid op de uitkeringen. Deze uitstroom zou met name worden veroorzaakt doordat meer bijstandsgerechtigden een baan vinden en op deze manier geen financiële ondersteuning meer nodig zijn van de overheid in de vorm van een bijstandsuitkering. Maar wat gaat het de samenleving kosten als de werkzaamheden zoals vrijwilligerswerk en mantelzorg die nu worden uitgevoerd door bijstandsgerechtigden niet langer door hen worden uitgevoerd? In de krantenartikelen wordt de uitstroom van bijstandsgerechtigden alleen maar van een positieve kant beschreven, maar wat de daadwerkelijke gevolgen van een hoge uitstroom van bijstandsgerechtigden betekent voor de maatschappij heeft meer onderzoek.

Literatuurlijst

- Andriessen, I., Fernee, H., & Wittebrood, K. (2014). *Ervaren discriminatie in Nederland*. Sociaal en Cultureel planbureau. Den Haag
- ANS (1997). "Eigenschapswoord". Haeseryn, W., Romijn, K., Geerts, G., De Rooij, J., & Van den Toorn, M., *Algemene Nederlandse Spraakkunst*. 383-385. Martinus Nijhoff Uitgevers.
- Arts, W.A., Hilhorst, H.W.A. & Wester, F. (1985). *Betekenis en interactie: Symbolisch interactionisme als onderzoeksperspectief*. Boekaflevering Mens en Maatschappij. Loghum Slaterus.
- Arnoldus, R., & Hofs, J. (2016). Verplichte tegenprestatie voor bijstandsgerechtigden. Opgelegde wederkerigheid. *Maatwerk*, 2-5.
- Bakker, P. & Scholten, O. (2009). *Communicatiekaart van Nederland: overzicht van media en communicatie*. (7th ed.). Amsterdam.
- Bakker, P. (2018, 12 april). *Oplage landelijke kranten: Telegraaf en AD krijgen opnieuw klappen*. Geraadpleegd op 21 april 2020. <https://www.svdj.nl/de-stand-van-de-nieuwsmedia/papier/oplage-telegraaf-ad-klappen/>
- Bardoel, L.H. (2003), *Macht zonder verantwoordelijkheid? Media, mediabeleid en de kwaliteit van de openbare informatievoorziening*. Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Beeldvorming. (z.d.). In *Van Dale*. <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/beeldvorming#.XqaNJWgzbiU>
- Beller, M. & Leerssen, J. (2007). *Imagology. The cultural construction and literary representation of national characters*. Rodopi.
- Berger, M. (2001). *Kruistocht en Jihad: De aanslagen in de Verenigde Staten en de dreiging van de Islam*. Contact.
- Bierbaum, M.; Gassmann, F. (2016). Belemmerende vrijheid? Ervaringen met de participatiewet. United Nations University, Nr. 2, 1-8.
- Bijstandsgerechtigde. (z.d.). In *encyclo*. <https://www.encyclo.nl/begrip/bijstandsgerechtigde>
- Blommesteijn, M., & Mallee, L. (2009). Minimum income scheme: Work and Social Assistance Act. The Netherlands. Regioplan Policy Research. Peer Review in Social Protection and Social Inclusion and Assessment of Social Inclusion. European Commission.
- Boeije, H., & Bleijenbergh, I. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek* (1ste editie). Boom Lemma.
- Boerlijst, J. G., van der Heijden, B. I. J. M., & van Assen, A. (1993), *Veertig-plussers in de onderneming*. Van Gorcum.
- Bogaers, S., Van Laer, K., & Zanoni, P. (2018). Vooroordelen op de Vlaamse arbeidsmarkt. Analyse van vooroordelen ten aanzien van personen met een arbeidshandicap en met een migratieachtergrond.
- Bonoli, G., & Hinrichs, K. (2012). Statistical discrimination and employers recruitment: practices for low-skilled workers. *European Societies*, 14(3), 338-361.

- Borghouts, I., & Freese, C. (2016). Inclusief HRM: (hoe) Past de Participatiewet in de organisatie- en HRstrategie? *Tijdschrift voor HRM*, 2016(7), 1-20.
- Bos, A.E.R., Pryor, J.B., Reeder, D.G.D. & Stutterheim S.E. (2013). Stigma: Advances in theory and research. *Basic Applied Social Psychology*, 35(1), 1-9. <https://doi-org.proxy.library.uu.nl/10.1080/01973533.2012.746147>
- Brouwer, M. & Binnendijk, N. (1995). Do Dutch youngsters really hate the Germans? Paper. WAPOR CBS. (2020). Personen met bijstand; persoonskenmerken [Dataset]. <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/82016NED>
- Chase, E., & Walker, R. (2012). The co-construction of shame in the context of poverty: Beyond a threat to the social bond. *Sociology*, 47(4), 739-754.
- Chase, E., & Walker, R. (2014). The 'shame' of shame. In E. Chase & G. BantebyaKyomuhendo (Eds.), *Poverty and shame: Global experiences*. 161–173. Oxford, England: Oxford University Press.
- Colella, A. & Stone, D. (2005). Workplace discrimination toward persons with disabilities: A call for some new research direction. In R. Dipboye & A. Colella (Eds.), *Discrimination at Work. The Psychological and Organizational Bases* (227-254). Lawrence Erlbaum.
- Corenblum, B. & Stephan, W.G. (2001). White fears and native apprehensions: An integrated threat theory approach to intergroup attitudes. *Canadian Journal of Behavioral Science*, 33, 251-268.
- Crocker, J., Major, B., & Steele, C. (1998). Social Stigma. In D.T. Gilbert, S.T. Fiske, & G. Lindzey (ed.), *The handbook of social psychology* 4(2). 504-553. McGraw Hill.
- De Boer, C., & Brennecke, S. I. (2009). *Media en publiek. Theorieën over media impact*. (5^e editie). Boom
- De Goede, M. P. M., & Maassen, G. H. (1980). Meningen over werklozen en arbeidsongeschikten. *Mens en Maatschappij*, 1980(55)(3), 245–279. <https://ugp.rug.nl/MenM/article/view/13076/10576>
- De Vreese, C.H. (2005). News framing: Theory and typology. *Information Design Journal & Document Design*, 13(1). 51-62.
- Dewa, C. (2014). Worker attitudes towards mental health problems and disclosure. *Int J Occup Environmental Med*. 5. 175-186.
- Dovidio, J. F. & Hebl, M. R. (2005). Discrimination at the level of the individual: Cognitive and affective factors. In: R. Dipboye & A. Colella (Eds.), *Discrimination at Work: The Psychological and Organizational Bases*. 11-35. Lawrence Erlbaum.
- Dräbing, V., Van Koperen, L., & Molenaar-Cox, P. (2017). *Redenen van in- en uistroom bijstand* (302698–4). file:///C:/Users/Floor/Downloads/bus-reden-in-en-uitstroom.pdf
- Eagly, A. H., & Karau, S. J. (2002). Role congruity theory of prejudice toward female leaders. *Psychological Review*, 109(3), 573-598.
- Elshout, J. A. G. (2016). Roep om respect: Ervaringen van werklozen in een meritocratiserende samenleving. Stichting de Driehoek.
- Entman, R. M. (2007). Framing bias: Media in the distribution of power. *Journal of communication*,

- 57(1), 163-173.
- Ester, P., & Dekker, P. (1986). Werkloosheid en beeldvorming. Werkloosheidsverwachting, subjectieve welvaartsprognose en stereotypering van werklozen. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 2(3), 65-75.
- Fiske, S.T. & Taylor, S.E. (1991). *Social cognition*. New York: McGraw-Hill.
- Gamson, W. A., Croteau, D., Hoynes, W., & Sasson, T. (1992). Media images and the social construction of reality. *Annual review of sociology*, 18(1), 373-393.
- Gemeente Utrecht. (2019). *Werkbeweging. meer werk en meer bewegingen richting werk*.
<https://www.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/bestuur-en-organisatie/beleid/werk-en-inkomen/2019-07-actieagenda-werkbeweging.pdf>
- Gijsberts, M., & Dagevos, J. (2004). Concentratie en wederzijdse beeldvorming tussen autochtonen en allochtonen. *Migrantenstudies*, 20(3), 145-186.
- Glaser, B.G. & Strauss, A.L. (1971). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Chicago: Aldine-Atherton.
- Goffman, E. (1975). *Frame Analysis: an essay on the organization of experience*. Penguin.
- Hart, H. 't, Boeije, H. & Hox, J. (2005). *Onderzoeksmethoden en Technieken*. Boom onderwijs.
- Heath, A. F. & Cheung, S. Y. (2007). The comparative study of ethnic minority disadvantage. In: A. F. Heath & S. Y. Cheung (Eds.) *Unequal Chances: Ethnic Minorities in Western Labour Markets* (pp. 1-44). Oxford: Oxford University Press/British Academy
- Heb ik recht op bijstand? | Het Juridisch Loket*. (z.d.). Geraadpleegd op 26 mei 2020.
<https://www.juridischloket.nl/werk-en-inkomen/werkloosheid-en-bijstand/recht-op-bijstand/>
- Heilman, M. E. (2012). Gender stereotypes and workplace bias. *Research in Organizational Behavior*, 32, 113-135.
- Henkens, K. (2005). "Stereotyping Older Workers and Retirement: The Managers' Point of View." In: *Canadian Journal on Aging / La Revue canadienne du vieillissement* 24 (4): 353 – 366.
- Hers, N. (2010). *Wilders en Verdonk onder de loep*. (Masterscriptie). <https://thesis.eur.nl/pub/6810>.
- Heslin, P. A., Bell, M. P., & Fletcher, P. O. (2012). *The devil without and within: A conceptual model of social cognitive processes whereby discrimination leads stigmatized minorities to become discouraged workers*. *Journal of Organizational Behavior*, 33(6), 840-862.
- Hoe hoog is een bijstandsuitkering? - Sociale Dienst. (z.d.). Geraadpleegd op 13 mei 2020.
<https://www.socialedienstdrechtsteden.nl/bijstand/ik-heb-een-uitkering/hoe-hoog-is-een-bijstandsuitkering>
- Houweling, S. L. (2019). *Meer vrijheid in de bijstand: een last of een lust? Een kwalitatief onderzoek naar de ervaren vrijheid van bijstandsgerechtigden in de Gemeente Utrecht* (Master's thesis).
- Iyengar, S. & Kinder, D.R. (1987). *News that matters: Television and American opinion*. University of Chicago Press, 533.
- Jackson, J. (2014). Ethnocentrism and othering: barriers to Intercultural communication,

- Introducing language and intercultural communication* (157-178). Routledge.
- Jones, E. E., Farina, A., Hastorf, A. H., Markus, H., Miller, D. T., Scott, R. A. et al. (1984). *Social Stigma. The psychology of marked relationships*. New York: W.H. Freeman and Company.
- Judex. (2018, 7 maart). *Verplichtingen voor bijstandsgerechtigden*. Geraadpleegd op 23 april 2020, <https://www.judex.nl/rechtsgebied/uitkeringen-sociale-zekerheid/bijstandswet/artikelen/verplichtingen-voor-bijstandsgerechtigden/>
- Karabulut, S., Siderius, T. en Palm, I. (2013). *De bijstandsgerechtigde aan het woord*. https://www.sp.nl/sites/default/files/130723_bijstandsgerechtigdeaanhetwoord_1.pdf
- Kleinpenning, G. & Hagendoorn, L. (1993). Forms of racism and the cumulative dimension of ethnic attitudes. *Social Psychology Quarterly*, 56(1): 21–36.
- Konig, R.P. (1997). *Christelijke religie en antisemitisme in Nederland 1990: Een sociaal-wetenschappelijk onderzoek*. Kampen: Kok
- Kuijpers, C. (2016). *Mediaframing in het vluchtelingendebat*. (Masterscriptie). https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/54286/2016_Kuijpers_PA_IEG.pdf?sequence=1
- Leerssen, J., *Nationaal denken in Europa. Een cultuurhistorische schets* (Amsterdam: Amsterdam University Press), 1999.
- Luyendijk, J. (2006). *Het zijn net Mensen: Beelden uit het Midden-Oosten*. Podium.
- Macrae, C. N., & Bodenhausen, G. V. (2001). Social cognition: Categorical person perception. *British journal of psychology*, 92(1), 239-255.
- Matthes, J. & Kohring, M. (2008). The content analysis of media frames: Toward improving reliability and validity. *Journal of communication*, 58(2), 258-279.
- McCollum, D. (2012), The sustainable employment policy agenda: What role for employers. *Local Economy*, 27(5-6). 529-540.
- McCombs, M.E. & Shaw, D.L. (1972). The agenda-setting function of mass media. *The Public Opinion Quarterly*, 36(2), 176-187
- McCombs, M.E. & Shaw, D.L. (1993). The evolution of agenda-setting research: Twenty-five years in the marketplace of ideas. *Journal of Communication*, 43(2), 58-67.
- Media. (z.d.). In Van Dale. <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/media#XqvHkqgzbiU>
- Meerman, M., de Beer, P. & Portielje, M. (2019). Het Amsterdamse experiment met de bijstand. In *Mens & media* (p. 141-151). <https://www.hbo-kennisbank.nl/details/amsterdam.pure:oai:pure.hva.nl:publications%2Fa010e867-966e-4eae-b875-f6de11d3d69d>
- Melod. (2014, 5 september). *Welke krant past bij mij: Nederlandse dagbladen*. <https://educatie-enschool.infonu.nl/diversen/28618-welke-krant-past-bij-mij-nederlandse-dagbladen.html>
- Ogbonna, E. & Harris, L. C. (2006). The dynamic of employee relationships in an ethnically diverse workforce. *Human Relations*, 59(3): 379–407.

- Osinga, L. S. (2019). *De discrepantie tussen denken en doen, een explorerend onderzoek naar de verhouding tussen beeldvorming en handelen van ambtenaren omtrent de zelfredzaamheid van bijstandsgerechtigden*. (master thesis).
- Personen met bijstand. (2020).
<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/82016NED/table?ts=1585638535776>
- Post, H. M., (2011). Beeldvorming, taal en werkelijkheid: Het woord is een machtige heerser. *Human*, 23-27.
- Ruim 6,8 miljoen mensen lezen een krant*. (2020, 16 maart). Geraadpleegd van
<https://www.rouwmedia.nl/artikelen/ruim-68-miljoen-mensen-lezen-een-krant/>
- Said, E.W. (1994). Overlapping territories, intertwined histories. Chapter 1 in *Culture and Imperialism*. Vintage.
- Scheufele, D. A. & Tewksbury, D. (2007). Framing, Agenda Setting, and Priming: The Evolution of Three Media Effects Models. *Journal of Communication*, 57(1), 9–20.
- Schreier, M. (2012). *Qualitative Content Analysis in Practice*. Thousand Oaks. SAGE Publications.
- Sebrechts, M. & Kampen, T. (2019). Hoe kan de bijstand rechtvaardiger? Van beschaming naar beschaving. *Wetenschappelijk bureau GroenLinks*.
<https://wetenschappelijkbureaugroenlinks.nl/artikel-tijdschrift/hoe-kan-de-bijstand-rechtvaardiger>
- Semetko, H.A. & Valkenburg, P.M. (2000). Framing European politics. A content analysis of press and television news. *Journal of communication*. 93-109.
- Shadid, W.A.R. (1994). *Beeldvorming: de verborgen dimensie bij interculturele communicatie*. Tilburg University Press: Tilburg.
- Shadid, W.A.R. (2009). Moslims in de media: De mythe van de registrerende journalistiek. In: Vellenga, S. & Harchaoui, S. (eds.) *Mist in de polder: Zicht op ontwikkelingen omtrent de islam in Nederland*. Tilburg University: Tilburg.
- Shadid, W.A.R. & Van Koningsveld, P.S. (1999): *Religie, cultuur en minderheden: historische en maatschappelijke aspecten van beeldvorming*, (red.) TUP.
- Smelik, A., Buikema, R. & Meijer, M. (1999). *Effectief beeldvormen: Theorie, analyse en praktijk van beeldvormingsprocessen*. Van Gorcum & Comp. B.V.: Assen.
- Smit, P. H. (2017, 6 september). Een op de drie bijstandsgerechtigden ontvangt psychische zorg. *de Volkskrant*. <https://www.volkskrant.nl>
- Smits, M.W. & Porzionato, M. (2016). *Literatuurstudie Beeldvorming* (afstudeeropdracht). UU Graduate Gender Programme, Ggep Nationale Onderzoekschool Gender Studies (NOG), Utrecht.
- Socialezekerheidsstelsel. (z.d.). *ABW - Algemene bijstandswet - Socialezekerheidsstelsel, parlementaire geschiedenis 1980-2014*. Geraadpleegd op 15 april 2020.
https://www.socialezekerheidsstelsel.nl/id/vk3nctevd9y7/abw_algemene_bijstandswet
- Stereotype. (z.d.). In Van Dale. <https://www.vandale.nl/gratis->

- woordenboek/nederlands/betekenis/stereotype#.XqrHjagzbIU
- Stigma. (z.d.). In Van Dale.
<https://vandale.nl/gratiswoordenboek/nederlands/betekenis/stigma#.Xq0pSqqzbIU>
- Strauss, A.L. & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (2e editie). Thousand Oaks. Sage.
- Takens, J., Ruigrok, N., Van Hoof, A.M.J. & Scholten, O. (2010). Old ties from a new(s) perspective: Diversity in the Dutch press coverage of the 2006 general election campaign. *Communications*, 35(4), 417-438.
- Taylor, L. & Willis, A. (1999). *Media studies. Texts, institutions and audiences*. Oxford/Malden, MA: Blackwell Publishers.
- Ubels, G. (1988). *Klompé. Moeder van eeuwigdurende bijstand*. *DinaMiek. Tijdschrift voor vrouwengeschiedenis*, 5(31-43). <https://canonsociaalwerk.eu>
- Van de Aa, P. & Van Berkel, R. (2014), Innovating job activating by involving employers. *International Social Security Review*, 67(2): 11-27.
- Van Dijk, T.A. (1993). *Elite discourse and racism*. Newbury Park, Sage Publications.
- Van Gorp, B. (2003). *De massamedia als factor voor sociale cohesie*. Antwerpen: Commissie van de Media.
- Van Gorp, B. (2007). Het reconstrueren van frames via inductieve inhoudsanalyse: uitgangspunten en procedures. *KWALON* 35(12). 13-18.
- Van Laer, K., Verbruggen, M. & Janssens, M. (2011). Diversiteit in loopbanen. Over (on)gelijke kansen op de arbeidsmarkt. *Acco*.
- Van Leeuwen, R. (2014). *Wat gebeurt er in Oekraïne?* (Masterscriptie).
<http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/311067>
- Van Thiel, S. (2007). *Bestuurskundig onderzoek. Een methodologische inleiding*. Dordrecht: Uitgeverij Coutinho
- Verhaeghe, P. P., & Van der Bracht, K. (2017). Praktijktesten: Van onderzoeksmethode naar beleidsinstrument tegen discriminatie? *SOCIOLOGOS*, 38(1), 182-200.
- Verstegen, G.J. (2018, mei 22). Dit zijn de rijkste landen ter wereld. *RTL Nieuws*.
<https://www.rtlnieuws.nl/geld-en-werk/artikel/4200466/dit-zijn-de-rijkste-landen-ter-wereld-en-ja-nederlanders-zijn-rijk>
- VNO-NCW-baas: "Bijstanders zijn labbekakken". (2015, 24 juni). *RTL Nieuws*.
<https://www.rtlnieuws.nl>
- Wat zijn mijn rechten en plichten? (n.d.).
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bijstand/vraag-en-antwoord/wat-zijn-mijn-rechten-en-plichten-in-de-bijstand>
- Wester, F. (2017). Goffman als basis voor frame-analyse en framingonderzoek. *KWALON* (22)2. 21-31
- Wieten, J. (2002). Srebrenica en de journalistiek. Achtergronden en berichtgeving over het conflict in

- voormalig Joegoslavië. Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (Amsterdam).
- Wilson, B. & Sparks, R. (1999). Impact of black athlete media portrayals on Canadian youth. *Canadian Journal of Communication*, 24(4). 1-8.
- Yanow, D. (1996). How does a policy mean? Interpreting policy and organizational actions. Washington DC: Georgetown University Press.
- Zanoni, P. & Janssens, M. (2004). Deconstructing difference: The rhetorics of HR managers' Diversity discourses. *Organization studies*, 25(1):55-74.

Bijlagen

Bijlage 1: Verwijzing krantenartikelen

- Aantal wanbetalers zorg daalt hard. (2019, 5 januari). *De Telegraaf*. (43).
- Arbeidsmigrant in nauw in stad. (2019, 1 november). *De Telegraaf*. (14).
- Beunderman, M. (2019, 22 november). Wederdienst voor bijstand omstreden. *NRC*. (02).
- Blij dat sociaal vangnet bestaat. (2019, 28 februari). *De Telegraaf*. (06).
- Corré, A. (2019, 15 mei). Werk en bijstand: het blijft lastig. *NRC*. (06).
- De Kruif, F. (2019, 9 februari). Er zijn banen genoeg en ook genoeg mensen zonder werk. *NRC*. (01).
- De Winther, W. (2019, 3 december). VVD op zoek naar vrienden. *De Telegraaf*. (11).
- Gargard, C. (2019, 28 november). Het misverstand dat armoede luiheid is. *NRC*. (18).
- Geen herhaling miljoenenflater. (2019, 1 oktober). *De Telegraaf*. (14).
- Graveland, G. (2019, 15 januari). HalloWerk wil aan de slag in heel Nederland. *De Telegraaf*. (14).
- Graveland, G. (2019, 17 januari). Bijstander moet op gesprek. *De Telegraaf*. (14).
- Graveland, G. (2019, 22 maart). Werkakkoord helpt Hageenaars uit uitkering. *De Telegraaf*. (14).
- Graveland, G. (2019, 12 april). Den Haag eist blundergeld op. *De Telegraaf*. (14).
- Graveland, G. (2019, 12 april). Den Haag heeft bijna alles terug. *De Telegraaf*. (14).
- Graveland, G. (2019, 9 juli). Slappe hap bij speuren fraude. *De Telegraaf*. (10).
- Graveland, G. (2019, 10 september). Hofstad blokkeert fraudeopsporing. *De Telegraaf*. (14).
- Heerschap, T. (2019, 16 juli). Utrechter moet bijstand snel uit. *De Telegraaf*. (10).
- Heerschap, T. (2019, 8 augustus). Werkgever laat bonussen liggen. *De Telegraaf*. (10).
- Hertzberger, R. (2019, 16 februari). Experimenteer niet met het basisinkomen. *NRC*. (02).
- Huygen, M. (2019, 14 mei). Alternatief voor studieleenstelsel niet snel gevonden. *NRC*. (06).
- Frankenhuis, G. (2019, 13 februari). Maatwerk voor werklozen in werkcafé. *De Telegraaf*. (14).
- Frankenhuis, G. (2019, 13 juni). Een vaste begeleider voor bijstandsgerechtigden. *De Telegraaf*. (14).
- Jonker, J. (2019, 17 januari). Niet leren, wel bijstand. *De Telegraaf*. (06).
- Kammer, C. (2019, 19 november). Langdurige werklozen geen baan door Participatiewet. *NRC*. (02)
- Lemereis, B. (2020, 17 januari). Terug aan het werk dankzij de basisbaan. *NRC*. (1).
- Niemantsverdriet, T. (2019, 25 mei). Ik zie nu hoe ingewikkeld het is. Dingen veranderen kost tijd. *NRC*. (01).
- Nieuwe wet is onnodig. (2019, 22 november). *De Telegraaf*. (10).
- Nooit meer bijstand in! (2019, 22 november). *De Telegraaf*. (10).
- Özdil, Z. (2019, 23 november). Multinationals die moeten een tegenprestatie leveren. *NRC*. (1).
- Pelgrim, C. (2019, 22 januari). Wethouders: kabinet moet zich niet met ons bemoeien. *NRC*. (05).
- Pelgrim, C. (2019, 18 december). SER: Te weinig kans op scholing voor mensen met uitkering. *NRC*. (2).
- Ploeg, A. (2019, 26 november). Uitkeringsfraude bestrijden. Multinationals leveren al lang een tegenprestatie. *NRC*. (17).

Probleem van bijstand niet op te lossen met alleen tegenprestatie. (2019, 25 november). *NRC*. (17).

Remie, M. (2019, 24 april). Een werkweek van 40 uur moet weer de norm worden. *NRC*. (01).

Rutten, R. (2019, 11 maart). Statenverkiezingen als referendum over Rutte III. *NRC*. (09).

Shoppen voor een uitkering in de EU. (2019, 1 april). *De Telegraaf*. (09).

Stravens, M. (2019, 16 februari). Keihard werken en toch amper rondkomen. *NRC*. (01).

Van Gaal, A. (2019, 29 april). Bijna genekt voor drie stemmen te kort). *De Telegraaf*. (09).

Van Gaal, A. (2019, 16 september). De bureaucratie moddert door. *De Telegraaf*. (09).

Vogelsang, B. (2019, 29 november). Aantal personen in de bijstand daalt verder. *De Telegraaf*. (14).

Vos, D. (2019, 19 maart). Help mij de bijstand uit. *NRC*. (18).

Werk moet lonen voor iedereen die in de bijstand gevangen zit. (2019, 15 mei). *NRC*. (18).

Zimmerman, S. (2019, 23 november). Het is voor wat, hoort wat. *De Telegraaf*.(22).

Bijlage 2: Volgorde krantenartikelen

De Telegraaf			
Nr.	Titel	Datum	Woorden
1	VVD op zoek naar vrienden	03-01-2019	842
2	Aantal personen in de bijstand daalt verder	29-11-2019	246
3	Het is voor wat, hoort wat	23-11-2019	559
4	Nieuwe wet is onnodig	22-11-2019	545
5	Nooit meer bijstand in!	22-11-2019	364
6	Arbeidsmigrant in nauw in stad	01-11-2019	505
7	Geen herhaling miljoenenflater	01-10-2019	457
8	De bureaucratie moddert door	16-09-2019	878
9	Hofstad blokkeert fraudeopsporing	10-09-2019	413
10	Werkgever laat bonussen liggen	08-08-2019	470
11	Utrechter moet bijstand snel uit	16-07-2019	470
12	Slappe hap bij speuren fraude	09-07-2019	283
13	Een vaste begeleider voor bijstandsgerechtigden	13-06-2019	487
14	Bijna genekt voor drie stemmen te kort	29-04-2019	911
15	Den Haag eist blundergeld op	12-04-2019	277
16	Den Haag heeft bijna alles terug	12-04-2019	403
17	Shopper voor een uitkering in de EU	01-04-2019	884
18	Werkakkoord helpt Hagenaars uit uitkering	22-03-2019	447
19	Blij dat sociaal vangnet bestaat	28-02-2019	231
20	Maatwerk voor werklozen in werkcafé	13-02-2019	445
21	Bijstander moet op gesprek	17-01-2019	240
22	Niet leren, wel bijstand	17-01-2019	413
23	HalloWerk wil aan de slag in heel Nederland	15-01-2019	483
24	Aantal wanbetalers zorg daalt hard	05-01-2019	282
NRC Handelsblad			
Nr.	Titel	Datum	Woorden
25	Terug aan het wek dankzij de basisbaan	17-01-2020	1228
26	SER: te weinig kans op scholing voor mensen met uitkering	18-12-2019	732
27	Het misverstand dat armoede luiheid is (column)	28-11-2019	603
28	Uitkeringsfraude bestrijden. Multinationals leveren al lang een tegenprestatie	26-11-2019	283
29	Probleem van bijstand niet op te lossen met alleen tegenprestatie	25-11-2019	624
30	Multinationals die moeten een tegenprestatie leveren (column)	23-11-2019	643

31	Wederdienst voor bijstand omstreden	22-11-2019	1164
32	Langdurige werklozen geen baan door Participatiewet	19-11-2019	758
33	Ik zie nu hoe ingewikkeld het is. Dingen veranderen kost tijd	25-05-2019	2258
34	Werk en bijstand: het blijft lastig	15-05-2019	1172
35	Werk moet lonen voor iedereen die in de bijstand gevangen zit	15-05-2019	621
36	Alternatief voor studieleenstelsel is niet snel gevonden	14-05-2019	532
37	Een werkweek van 40 uur moet weer de norm worden	24-04-2019	913
38	Help mij de bijstand uit	19-03-2019	595
39	Statenverkiezingen als referendum over Rutte III	11-03-2019	753
40	Experimenteer niet met het basisinkomen (column)	16-02-2019	734
41	Keihard werken en toch amper rondkomen	16-02-2019	1879
42	Er zijn banen genoeg en ook genoeg mensen zonder werk	09-02-2019	1439
43	Wethouders: kabinet moet zich niet met ons bemoeien	22-01-2019	753

Bijlage 3: Codeboom open coderen

Oorzaken bijstandsuitkering

Persoonlijk

Maatschappelijk

Gevolgen bijstandsuitkering

Persoonlijk

Maatschappelijk

Kenmerken bijstand

Aantallen

Toekomstvisie

Tegenprestatie

Persoonlijk niveau

Maatschappelijk niveau

Kenmerken bijstandsgerechtigden

Etniciteit

Leeftijd

Opleiding

Diversen

Positie bijstandsgerechtigden

Positie op de arbeidsmarkt

Economische positie

Sociale positie

Actoren

Betrokken actoren

Verantwoordelijkheid actoren

Politieke discussie

Beleid

Akkoorden

Coalities

Economische discussie

Uitgaven

Opbrengsten

Bijlage 4: Codeboom axiaal

Persoonlijke impact van bijstandsgerechtigden

- Oorzaken van de bijstandsuitkering
- Gevolgen van de bijstandsuitkering
- Legitimering bijstandsgerechtigden
 - o Etniciteit
 - o Leeftijd
 - o Opleiding
 - o Diversen
- Positie van bijstandsgerechtigden
 - o Sociaal
 - o Economisch
 - o Arbeidsmarkt

Rol van actoren

- Betrokken actoren
 - o Visie betrokken actoren
 - o Politieke positie betrokken actoren
- Verantwoordelijkheid betrokken actoren

Legitimering bijstandsuitkering

- Rechten en plichten
- Toekomstgerichte aanpak
 - o Beleid
 - o Akkoorden
 - o Coalities

Economisch maatschappelijke discussie

- Kosten bijstandsuitkering
- Baten bijstandsuitkering
 - o Financieel
 - o Maatschappelijk

Bijlage 5: Signature Matrix

		Reasoning devices			
Framing devices		Probleembeschrijving	Oorzaken	verantwoordelijkheid	Oplossingen
Frame	<i>Woorden, metaforen, stereotypen</i>	Probleembeschrijving	Oorzaken	verantwoordelijkheid	Oplossingen
Bijstandsgerechtigden zijn daders-frame	Frauderende bijstandsgerechtigden Idioterie ten top Wanbetaler Génant Lui Arm volk Handen uit de mouwen Hand ophouden Stok achter de deur Profiteurs Passievelingen Werkshuwe weigeraars Uitkeringsstrekkers Lui bijstandsmoeder	Turkse en Marokkaanse bijstandsgerechtigden frauderen Uitkeringsfraude	Verslaving Geen zin om te werken	Gemeenten Overheid Europese Unie	Tegenprestatie Opsporen fraude bijstandsgerechtigden is slappe hap' Intensivering informatie uitwisseling Focus op werkervaring en diploma' s
Bijstandsgerechtigden zijn slachtoffers-frame	Zieken moet je ontzien Bijstandsgerechtigden in hun waarde laten Multiproblematiek Moeilijk plaatsbare bijstandsgerechtigden Kwetsbare onzichtbare armoede Hardwerkende arbeider	Vaak kampen ze met meer problemen 37% spreekt slecht Nederlands 40% heeft psychische problemen 50% lichamelijke problemen Armoede verval	Schulden Relatie stuk Depressie Lichamelijke en geestelijke beperking hersensbloeding	Gemeenten Overheid	Mens- Vriendelijker Ondersteuning bieden bij vinden baan door persoonlijke aandacht en advies Discriminatie door werkgevers verminderen Parttime banen aanbieden Individuele werkprogramma aanbieden Eén vast aanspreekpunt, ook na de uitkering Minder papieren en begrijpelijker Bedrijven compenseren om bijst. aan te nemen Meer begeleiding Focus op motivatie en talenten